

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Monika Hrbatá

Odpovědnost dědice za dluhy zůstavitele

Diplomová práce

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Odpovědnost dědice za dluhy zůstavitele*“
vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 31. března 2014

.....
Monika Hrbatá

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Filipu Melzerovi, Ph.D., LL.M., za odborné vedení a cenné rady, které mi poskytl při zpracování této diplomové práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk	5
Úvod	6
1 Obecně o pojmu odpovědnost	9
2 Zásada univerzální sukcese	11
3 Přechod dluhů na dědice z hlediska hmotného práva	14
3.1 Předpoklady přechodu dluhů na dědice	14
3.2 Dluhy postihující dědice	15
3.2.1 Pozůstalostní dluhy	15
3.2.2 Dluhy pozůstalosti	18
3.3 Rozsah odpovědnosti	20
3.4 Výhrada soupisu.....	21
3.5 Solidarita dědiců	25
4 Soupis pozůstalosti	28
4.1 Vyhotovení soupisu	29
4.2 Ocenění majetku	30
4.3 Zjednodušené formy soupisu	33
4.4 Náklady soupisu.....	34
5 Zřeknutí se dědického práva a odmítnutí dědictví	35
6 Zcizení dědictví a vzdání se dědictví	37
7 Odloučení pozůstalosti	42
8 Předlužená pozůstalost	44
8.1 Vyhledání dluhů zůstavitele.....	44
8.2 Zastavení řízení.....	45
8.3 Likvidace pozůstalosti	47
9 Postavení věřitele	49
Závěr	50
Seznam použitých pramenů a literatury	53
Abstrakt	58
Klíčová slova	59

Seznam použitých zkratek

NOZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
OZO	císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
Gl. U.	Sbírka rozhodnutí Glaser - Unger

Úvod

Odpovědnost dědice za dluhy zůstavitele je aktuálním tématem. Lidé se stále více zadlužují, a nebývá tedy výjimkou, že někteří dlužníci nestihnou své dluhy vypořádat během svého života. Vzhledem k tomu, že smrt zpravidla nezpůsobuje zánik dluhu a dědění je založeno na univerzální sukcesi,¹ přecházejí dluhy společně s majetkem na dědice. Přechod dluhů, k němuž při dědění dochází, tak představuje odvrácenou stranu majetkového prospěchu, kterého se dědici při dědění dostává.² V souvislosti s úmrtím dlužníka vyvstává otázka, jaký vliv má jeho smrt na existenci dluhu. Jaké právní následky jsou s úmrtím dlužníka spojeny pro věřitele a jaké právní následky pro dědice? Právě na tyto otázky se pokusím ve své práci najít odpověď.

V právní úpravě odpovědnosti za dluhy zůstavitele se střetávají zájmy dvou skupin osob. Jsou to jednak zájmy dědice, který vstupuje do práv a povinností zůstavitele, a jednak zájmy věřitele, který měl vůči zůstaviteli nějakou pohledávku. Zájmem dědice je, aby po zůstaviteli nabyl majetek, který nebude zatížen dluhy, a naopak zájmem věřitele je, aby byla v plné míře uspokojena jeho pohledávka. Na první pohled je jasné, že není možné uspokojit zájmy dědice i zájmy věřitele současně. Pokud bude vyhověno dědici, bude věřitel na svých právech krácen a pokud naopak bude vyhověno věřiteli, půjde to k tíži dědici. Úkolem zákonodárce je proto upravit jejich vzájemná práva a povinnosti tak, aby jejich zájmy byly vyvážené. Právní úprava v OZ preferovala zájem dědice, když automaticky omezovala dědicovu odpovědnost za zůstavitelovy dluhy pouze do výše nabytého dědictví. NOZ přinesl řadu změn; zejména v oblasti dědického práva jsou to změny zásadní a dotkly se rovněž úpravy odpovědnosti za dluhy zůstavitele. Nová právní úprava má do určité míry posílit postavení věřitele, kdy dědic primárně odpovídá za dluhy v plném rozsahu a pouze na základě výhrady soupisu může svou odpovědnost omezit jen do výše nabytého majetku. V této souvislosti se tedy nabízí otázka, zda opravdu došlo k posílení práv věřitele, nebo zda se jedná pouze o ochranu formální. Vzhledem k tomu, že uplatnění či neuplatnění výhrady soupisu má pro odpovědnost dědiců zásadní význam, budu se v diplomové práci touto otázkou zabývat podrobněji a pokusím se zaměřit na problematické aspekty, které s sebou výhrada soupisu může přinést.

Při hledání pramenů k diplomové práci jsem zjistila, že současná právní věda se problematikou odpovědnosti dědice za dluhy zůstavitele příliš nezabývá. Nepodařilo se mi najít ucelenou publikaci k této problematice, přitom se domnívám, že je to oblast práva, která

¹ K zásadě univerzální sukcese blíže kapitola 2.

² MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 37.

je zajímavá i pro širší veřejnost. Tato problematika není omezena pouze na dědické právo, ale má přesah také do práva závazkového. Právě vazba dědického a závazkového práva je dle mého názoru v současné literatuře zcela opomíjena. Články v odborných časopisech se věnují především procesní oblasti, jako je účast věřitele v dědickém řízení či likvidace dědictví. Jsou to jistě praktické otázky, se kterými se soudy potýkají, ale pokud se týká hmotněprávních aspektů odpovědnosti za dluhy, zejména sporných a problematických otázek, literatura mlčí.

Vzhledem k tomu, že NOZ je účinný teprve krátkou dobu, není zatím k dispozici žádná relevantní literatura, o kterou bych se při psaní mohla opřít. Komentář k ustanovením o dědickém právu v NOZ je dosud ve fázi příprav, jediným současným zdrojem tak pro mne bude důvodová zpráva k NOZ a několik článků v odborných časopisech. Tyto zdroje však podávají pouze obecný přehled a teprve až dlouhodobá praxe ukáže, jakým směrem se výklad nových ustanovení bude vyvíjet. Stejně tak není zatím jasné, jak se k nové právní úpravě postaví Nejvyšší soud a do jaké míry tedy bude možno použít judikaturu k OZ. Osobně se domnívám, že v oblasti dědického práva došlo k tak zásadním změnám, že judikatura k OZ bude téměř nevyužitelná. Než se vytvoří a ustálí judikatura nová, bude to trvat několik let, spíše i desetiletí. Při psaní diplomové práce budu proto vycházet spíše z literatury prvorepublikové a zaměřím se na díla našich předních právníků jako Tilsch, Krčmář, Svoboda, Rouček a Sedláček.

Pokud se týká právní úpravy odpovědnosti za dluhy zůstavitele v NOZ, je do značné míry inspirována OZO, který bude i pro mne jedním z důležitých zdrojů. I když právní úprava odpovědnosti za dluhy zůstavitele z OZO vychází, nebude možné při interpretaci NOZ vycházet automaticky z dobové literatury a judikatury,³ neboť úprava dědického práva v OZO vykazuje určité koncepční odlišnosti⁴ od právní úpravy současné. Tyto koncepční odlišnosti mohou mít v konečném důsledku vliv na posouzení některých otázek souvisejících s děděním, proto při zkoumání institutů převzatých z OZO bude nutné přihlížet i k těmto odlišnostem a posoudit, zda v konkrétní situaci bude možné na úpravu v OZO odkazovat. Bude také třeba danou problematiku zkoumat s přihlédnutím ke společenskému vývoji, neboť od dob účinnosti OZO uplynula již dlouhá doba, změnily se životní podmínky, způsob života a společenské hodnoty. Tyto zdroje budou tedy spíše významné pouze pro pochopení jednotlivých institutů.

³ K využitelnosti prvorepublikové judikatury srov. KRÁLÍK, Lukáš. Prvorepublikové sbírky rozhodnutí a jejich aktuální aplikační využitelnost při rekodifikaci občanského práva. In VOJÁČEK, Ladislav a kol. *Proměny soukromého práva: Sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 103–111.

⁴ Mám na mysli zejména institut ležící pozůstalosti a dědickou přihlášku, které současná právní úprava nepřevzala.

Pro dědické právo je typické prolínání práva hmotného a procesního, proto se i v této práci budou prolínat otázky hmotněprávní a procesní. Způsob řešení předlužené pozůstalosti, zejména její likvidace, je obsáhlou problematikou, která by si zasloužila samostatnou práci, proto se v tomto směru omezím pouze na stručný popis.

Cílem této diplomové práce bude ověřit, zda opravdu došlo k posílení práv zůstavitelova věřitele, a dále podat analýzu právního postavení věřitele a právního postavení dědice v souvislosti s přechodem zůstavitelových dluhů. Domnívám se, že téma, o kterém tato práce pojednává, je zajímavé i pro širší okruh osob, neboť dědicem či věřitelem zůstavitele, který zanechal dluhy, se může stát dříve či později každý, aniž by k tomu směřovala jeho vůle. Pokusím se proto podat ucelený přehled o právní úpravě přechodu dluhů na dědice.

1 Obecně o pojmu odpovědnost

Název mé diplomové práce obsahuje pojem „odpovědnost“, proto si v úvodu dovoluji krátkou úvahu nad tímto pojmem. Právnický slovník označuje právní odpovědnost jako druh právního vztahu vznikající v důsledku porušení právní povinnosti a spočívající v nové povinnosti sankční povahy.⁵ Občanský zákoník používal pojem odpovědnost na mnoha místech a také v různých souvislostech. Kritiku k tomu, jak zákonodárce používal pojmu odpovědnost, vyslovila Marta Knappová, podle které v užívání tohoto pojmu vládl zmatek, a to nejen ve vztahu k různým zákonům, ale i uvnitř téhož zákona.⁶

NOZ pojem odpovědnost opustil a nahradil jej pojmem povinnost.⁷ Tak je tomu především u povinnosti k náhradě škody.⁸ Neznamená to ovšem, že by došlo k pouhé terminologické změně, ale došlo také k jinému koncepčnímu pojetí odpovědnosti, když NOZ již nepovažuje odpovědnost za sankci za porušení primární povinnosti (sankční systém), ale nahlíží na ni jako na odpovědnost za své jednání.⁹ V důvodové zprávě k § 24 NOZ se uvádí, že „osnova se přiklání k pojetí odpovědnosti v duchu tradic antické a křesťanské civilizace, podle nichž člověk odpovídá za své jednání v plném rozsahu, a odpovídá především za to, že se chová řádně, po právu a že splní své povinnosti.“¹⁰ Naopak Melzer k diskuzi o pojmu odpovědnost uvádí, že se primárně jedná o diskuzi terminologickou a že hledání správného pojetí odpovědnosti je do značné míry nesprávnou snahou o absolutizaci terminologie. Při užívání právních termínů se přiklání ke kategorii vhodnosti, přičemž vhodným termínem je takový, který alespoň rámcově odráží obsah pojmu, je vhodný stylisticky a odpovídá zažité konvenci. Dle Melzera tak hledisku vhodnosti vyhovuje lépe pojetí odpovědnosti jako civilní sankce.¹¹ Souhlasím s Melzerovou kategorií vhodnosti, ovšem s tím, že stejně jako Handlar mám za to, že odpovědnost není právním pojmem, ale spíše pojmem obecným, tedy pojmem, který sám o sobě nemá specifický právní obsah, ale je v právu používán ve svém obecném významu.¹²

⁵ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právnický slovník*. 3. vydání. 2009[beck-online].

⁶ Srov. KNAPPOVÁ, Marta. *Povinnost a odpovědnost v občanském právu*. Praha: Eurolex Bohemia s.r.o., 2003, s. 217–220.

⁷ Ale srov. např. § 1885, § 1968 NOZ.

⁸ Srov. § 2909 a násl. NOZ.

⁹ Srov. § 24 NOZ.

¹⁰ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, s. 79.

¹¹ Srov. MELZER, Filip. In MELZER, Filip. TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek I. § 1–117. Praha: Leges, 2013, s. 316.

¹² Srov. HANDLAR, Jiří. Právní odpovědnost – netradiční zamyšlení nad tradičním pojmem. *Právník*, roč. CXLIII, 2004, č. 11, s. 1064.

Je zřejmé, že také pojem odpovědnost za dluhy zůstavitele neodpovídá pojetí odpovědnosti jako civilní sankce. OZ explicitně uváděl v § 470, že dědic „odpovídá“ za dluhy zůstavitele do výše nabytého dědictví.¹³ Přitom § 470 OZ zcela jistě neměl na mysli dědicovu odpovědnost ve smyslu porušení primární povinnosti či ve smyslu hrozby sankcí. Ani dědic ani zůstavitel totiž neporušili žádnou svou povinnost, která by měla za následek vznik dědicovy odpovědnosti za dluhy zůstavitele. Smrt zůstavitele je právní událostí, se kterou zákon spojuje určité právní následky, ale nikoliv vznik odpovědnostního vztahu. V § 470 OZ tedy bylo spíše upraveno, za jakých podmínek a v jakém rozsahu se dědic stane dlužníkem zůstavitelových dluhů.¹⁴

NOZ odstranil pojem odpovědnost také v souvislosti s přechodem zůstavitelových dluhů. Dle NOZ tedy již dědic neodpovídá za dluhy zůstavitele, ale dluhy zůstavitele na dědice přechází¹⁵ a podle toho, zda dědic uplatní výhradu soupisu nebo neuplatní, hradí dluhy buď v omezené míře, nebo v plném rozsahu.¹⁶

V souvislosti se změnou terminologie odpovědnosti v NOZ se nabízí otázka, zda i tato diplomová práce by neměla nést jiný název. Můžeme uvažovat např. o „povinnosti dědice hradit zůstavitelovy dluhy“ nebo o „přechodu dluhů na dědice“. Domnívám se ovšem, že pojem „odpovědnost za dluhy zůstavitele“ je natolik vžitý, že není třeba nyní do názvu práce zasahovat. Praxe si zcela jistě vytvoří nový termín, který se v souvislosti s přechodem dluhů při dědění bude používat.

¹³ Srov. § 470 OZ.

¹⁴ KNAPPOVÁ, Marta. *Povinnost a odpovědnost v občanském právu*. Praha: Eurolex Bohemia s.r.o., 2003, s. 219.

¹⁵ § 1701 NOZ.

¹⁶ Srov. § 1704 a § 1706 NOZ.

2 Zásada univerzální sukcese

Zásada univerzální sukcese je jednou ze základních zásad,¹⁷ na kterých je založeno dědické právo. Dle této zásady dědic vstupuje do všech práv a povinností zůstavitele. Majetek zůstavitele tedy představuje jeden celek tvořený aktivy i pasivy, jenž přechází na dědice.¹⁸ Tato zásada má pro odpovědnost dědice za dluhy zůstavitele zásadní význam, neboť právě z této zásady je přechod dluhů ze zůstavitele na dědice odvozen.

Zásada univerzální sukcese ovšem neznamená, že by se dědic doslova stal *alter ego*¹⁹ zůstavitele, tedy že by na něj přešly veškerá práva a veškeré povinnosti, které zůstavitel ke dni smrti měl, ale pouze ty, jejichž povaha to dovoluje. Je samozřejmé, že nemůže přejít právo na výživné či povinnost vykonat uložený trest. Ovšem ani všechna majetková práva a povinnosti na dědice nepřechází, a to buď z důvodu, že zanikají, nebo přecházejí jinak než děděním.²⁰

Dalším projevem zásady univerzální sukcese je, že majetek zůstavitele splyne s majetkem dědice.²¹ V praxi to pak znamená, že se případný věřitel může domáhat uspokojení své pohledávky také z majetku, který nebyl předmětem pozůstalosti. Dědic také nemůže přijmout dědictví jen zčásti,²² neboť majetek zůstavitele tvoří celek, který dědic nabývá v takovém rozsahu, v jakém ho zůstavitel ke dni smrti zanechal.²³ Ovšem je-li dědiců více, můžou se mezi sebou dohodnout na odlišném rozdělení pozůstalosti,²⁴ aniž by to odporovalo univerzálnosti dědění. Není tedy nutné, pokud je dědiců více, aby každý vstupoval do ideálního podílu na každé věci z pozůstalosti. K tomu je ovšem zapotřebí souhlasu všech dědiců a schválení takové dohody soudem.

Opakem univerzální sukcese je sukcese singulární, při níž dochází ke střídání oprávněných subjektů se zřetelem k jednotlivé věci nebo jednotlivým právům.²⁵ Při singulární

¹⁷ K zásadám dědického práva srov. TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní*. 1. vydání. Praha: Sborník věd právních a státních, 1905, s. 9–38.

¹⁸ SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Právní úprava dědického práva v České republice*. Bratislava: Východoeurópska agentúra pre rozvoj n.o., 2012, s. 9.

¹⁹ Druhé já.

²⁰ K tomu, která práva přechází jinak než děděním, srov. MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 18 – 21.

²¹ THÖNDEL, Alexander. *Římskoprávní definice, maximy, regulae a jejich odraz v současném právu*. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta právnická, 2010, s. 342.

²² *HEREDITAS PRO PARTE ADIRI NEQUIT* – Pozůstalost nelze přijmout jen z části. Citováno dle THÖNDEL, Alexander. *Římskoprávní definice, maximy, regulae a jejich odraz v současném právu*. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta právnická, 2010, s. 354.

²³ K okamžiku nabytí dědictví srov. KLEIN, Šimon. Okamžik přechodu vlastnického práva k pozůstalosti v NOZ. *Ad Notam*, 2013, č. 3, s. 5,6.

²⁴ § 1694 a § 1695 NOZ. K problematice rozdělení pozůstalosti srov. KLEIN, Šimon. Odkaz a dědění konkrétně určených věcí v NOZ. *Ad Notam*, 2013, č. 2, s. 6.

²⁵ SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Právní úprava dědického práva v České republice*. Bratislava: Východoeurópska agentúra pre rozvoj n.o., 2012, s. 9.

sukcesi se tedy nabývá určitá konkrétní věc nebo určité konkrétné právo. OZ singulární sukcesi v rámci dědictví neumožňoval. Dědicem byl každý, kdo z dědictví obdržel byť i věc nepatrné hodnoty. V důsledku to tedy znamenalo, že i ten, kdo dle závěti obdržel pouze určitou věc z dědictví, se stal univerzálním právním nástupcem zůstavitele, a to se všemi právy a povinnostmi. Mohlo tak docházet i k absurdním situacím, kdy takový „dědic“ mohl ostatním dědicům komplikovat dědické řízení, protože i on musel přistoupit k dědické dohodě ohledně celého majetku zůstavitele.

NOZ zavedl možnost nabytí jednotlivých věcí z pozůstalosti formou odkazů. Jedná se ale v tomto případě o projev singulární sukcese při dědění? Na první pohled to vypadá, že se o singulární sukcesi jedná, neboť odkazovníku připadá z pozůstalosti pouze určitá konkrétní věc nebo právo a nepřechází na něho ani povinnost k úhradě zůstavitelových dluhů.²⁶ Z dikce § 1477 NOZ ovšem vyplývá, že odkazovníku se zřizuje pouze pohledávka na vydání určité věci, popřípadě jedné či několika věcí určitého druhu, nebo na zřízení určitého práva. Stejně tak v § 1594 NOZ je odkaz popsán tak, že zůstavitel nařídí určité osobě, aby odkazovníku vydala předmět odkazu. Z toho vyplývá, že odkazovník sice nabude do svého vlastnictví určitou konkrétní věc, a to na základě singulární sukcese, ovšem nedojde k jejímu přechodu přímo z pozůstalosti, ale až na základě právního jednání dědice, který je podle příkazu zůstavitele povinen předmět odkazu vydat. Odkazovník tedy nenabývá odkázanou věc přímo od zůstavitele, nýbrž zprostředkovaně od jeho dědice. Navíc odkazem může být také věc, která ani do pozůstalosti nenáleží, takže v tomto případě by ani k přechodu přímo z pozůstalosti nemohlo dojít.

Také Svoboda se k odkazům vyjadřuje následovně: „Řekneme-li, že odkazem nastane oddělená posloupnost po zůstaviteli, užíváme slova posloupnost pouze k označení, že se někomu dostane předmětu (právní výhody) z pozůstalosti a že podmínkou je smrt zůstavitelova. Ale je tu ten značný rozdíl, že ve chvíli nápadu dědic nabude přímo po zůstaviteli určitého práva na pozůstalost, nebo na její poměrnou část, kdežto odkazovník smrtí zůstavitelovou nabude pouze vůči někomu obligačního nároku, aby mu odkaz vydal, tedy podobného nároku, jaký tu jest vůbec nárok věřitelův vůči dlužníku.“²⁷

²⁶ Ovšem dle § 1611 NOZ jestliže vázne na odkázané věci zastavení či jiné zatížení, postihují příjemce jako závady odkazu. Stejně tak dle § 662 OZO přejímal odkazovník břemena váznoucí na odkázané věci (srov. SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. II., pozměněné vydání. Praha: Vesmír, 1926, s. 76).

²⁷ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. II., pozměněné vydání. Praha: Vesmír, 1926, s. 49.

Můžeme tedy uzavřít, že NOZ je založen stále pouze na zásadě univerzální sukcese a singulární sukcese se v rámci dědění neuplatní. Singulární sukcese se uplatní pouze při jednání mezi živými.²⁸

²⁸ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, a.s., 2013, s. 39.

3 Přejchod dluhů na dědice z hlediska hmotného práva

3.1 Předpoklady přechodu dluhů na dědice

Uvažujeme-li o přechodu dluhu na dědice, předpokládá to smrt člověka, existenci pozůstalosti dluhem zatížené a osobu dědice.²⁹ Pokud se týká smrti člověka, domnívám se, že není třeba blíže rozvádět, kdy nastane smrt člověka, neboť pro účely této práce není tato problematika podstatná.³⁰

Druhým předpokladem je existence pozůstalosti. Neboť tam, kde není pozůstalosti, tam nemůže být ani dědice. Nezanechal-li zůstavitel žádný majetek patřící do pozůstalosti (aktiva), případně zanechal-li majetek bez hodnoty nebo jen majetek nepatrné hodnoty, není splněna podmínka pro přechod dluhů, neboť v takovém případě bude v souladu s § 153, příp. § 154 ZŘS dědické řízení zastaveno, aniž by byl ustanoven dědic, který by za pozůstalostní dluhy odpovídal.

Dle § 1475, odst. 2 NOZ tvoří pozůstalost celé jmění zůstavitele kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci. Pozůstalostí je tedy souhrn aktiv a pasiv, která zůstavitel ke dni smrti zanechal. Do pozůstalosti nespádají práva a povinnosti, které mají ryze osobní povahu, ale na rozdíl od OZ nyní došlo k posunu v oblasti zařazení i některých práv a povinností, které jsou vázány na osobu zůstavitele. Může se jednat např. o bolestné nebo jinou náhradu nemajetkové újmy za předpokladu, že již byla ohledně takového práva nebo povinnosti minimálně podána žaloba.³¹

Třetím předpokladem pro přechod dluhů je existence osoby, na kterou dluhy zůstavitele přejdou, tedy existence způsobilého dědice. Dědicem může být fyzická osoba, právnická osoba i stát. Dědicem se může stát ten, komu svědčí některý z dědických titulů, kterými dle NOZ jsou dědická smlouva, závěť nebo zákon.³² I když někomu svědčí dědický titul a vykazuje ke dni smrti zůstavitele absolutní dědickou způsobilost, nemusí to ještě znamenat, že se stane dědicem zůstavitele. Můžou nastat situace, které ho z dědického práva vyloučí, a to buď přímo ze zákona na základě dědické nezpůsobilosti,³³ nebo z vůle zůstavitele na základě

²⁹ ELIÁŠ, Karel. Přejchod dluhu na dědice z hlediska občanského práva hmotného. *Právní fórum*, 2005, č. 6., s. 231.

³⁰ K problematice smrti fyzické osoby srov. § 26 a § 71 NOZ.

³¹ Za účinnosti OZ vymáhání bolestného, ač by bylo přiznáno pravomocným rozhodnutím soudu ještě za života oprávněného, nebylo možné. Pokud by tedy oprávněný zemřel i v průběhu exekučního řízení, musela by být exekuce v souladu s ust. § 268, odst. 1, písm. g) OSŘ zastavena, neboť po vydání rozhodnutí zaniklo právo jím přiznané.

³² K tomu blíže srov. ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, s. 601, 602.

³³ Srov. § 1481 – § 1483 NOZ.

vydědění,³⁴ anebo také z vlastní vůle případného dědice, který se může svého dědického práva zříci, dědictví odmítnout, nebo se dědictví může vzdát,³⁵ případně může také dědictví zcizit.³⁶

3.2 Dluhy postihující dědice

3.2.1 Pozůstalostní dluhy

V souladu se zásadou univerzální sukcese přechází dluhy zůstavitele na dědice. NOZ již tuto zásadu výslovně upravuje, když v § 1701 stanoví, že dluhy zůstavitele přecházejí na dědice, ledaže zákon stanoví jinak. Z dikce tohoto ustanovení vyplývá, že na dědice přejdou všechny zůstavitelovy dluhy, kromě těch, u kterých zákon přechod nedovoluje. Také OZ byl založen na zásadě univerzální sukcese, dle které s majetkem přecházely na dědice také dluhy, ovšem nevyplývalo to přímo z ustanovení zákona.³⁷ Ovšem ani NOZ přesně nestanoví, které dluhy na dědice nepřejdou. V důvodové zprávě k § 1701 NOZ se píše, že se jedná o zvláštní případy, kdy dluh zanikne již zůstavitelovou smrtí.³⁸ Dle § 2009 NOZ smrtí dlužníka zaniknou povinnosti, jejichž obsahem bylo plnění, které mělo být provedeno osobně dlužníkem. Obvykle jde o povinnosti, jejichž splnění závisí na osobních vlastnostech či schopnostech dlužníka; jako příklad takového plnění se často udává např. vytvoření uměleckého díla.³⁹ Domnívám se, že bude vždy nutné individuálně posoudit, zda se v konkrétním případě bude jednat o dluh, který je natolik vázán na osobu zůstavitele, že není způsobilý přejít na právní nástupce.

Pro přechod dluhů je podstatné, aby dluh v době smrti existoval. Pokud dluh existoval a je způsobilý přechodu, nemůže být sporu o tom, zda na dědice přechází. I dluhy, které za života zůstavitele ještě nebyly splatné nebo nebyly vyčísleny, na dědice přechází. Jako příklad takových dluhů můžeme uvést poplatky za energie, jejichž přesná výše se zjistí až na základě vyúčtování po úmrtí zůstavitele. Důležité je, aby se jednalo o dluh, který se vztahuje k období, kdy zůstavitel žil.⁴⁰ Na dědice přechází také povinnost nahradit způsobenou škodu, a to

³⁴ Srov. § 1646 a násl. NOZ.

³⁵ Srov. § 1484 a násl. NOZ.

³⁶ Srov. § 1714 a násl. NOZ.

³⁷ Celá úprava dědického práva obsažená v OZ byla nedostatečná, zejména pak úprava odpovědnosti za zůstavitelovy dluhy. Omezovala se na pouhá tři ustanovení, což vzhledem k závažnosti této problematiky bylo zarážející. Dle prof. Eliáše šlo dokonce o jeden z nejpodceňovanějších aspektů právní úpravy OZ. K tomu srov. ELIÁŠ, Karel. Přechod dluhu na dědice z hlediska občanského práva hmotného. *Právní fórum*, 2005, č. 6, s. 231.

³⁸ Srov. ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, s. 697.

³⁹ Srov. ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník II. § 460–880. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 1529.

⁴⁰ Srov. ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář. Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 1.svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1190.

i v případě, že jednotlivé nároky vznikly až po smrti zůstavitele. Může se jednat např. o situaci, kdy zůstavitel jako řidič motorového vozidla zavíní dopravní nehodu, při které sám zemře a jiné osobě způsobí škodu na zdraví, v důsledku které bude půl roku v pracovní neschopnosti. I když nárok na ušlý zisk za období pracovní neschopnosti vznikl až po smrti zůstavitele, bude se jednat o dluh, který přejde na dědice. K podobné otázce se vyjádřil Nejvyšší soud, když judikoval, že „*zůstavitelovými dluhy, které přecházejí na dědice, jsou nejen povinnosti, které se zakládají na důvodu, jenž nastal ještě za života zůstavitele, ale i povinnosti, které mají původ v právním úkonu, protiprávním úkonu nebo jiné skutečnosti, z nichž by měl zůstavitel plnit, kdyby tomu nezabránila jeho smrt.*“⁴¹ V této souvislosti bych chtěla poukázat na § 171 ZŘS, který je nepochybně inspirován citovaným rozhodnutím Nejvyššího soudu. Ač někdo může považovat toto ustanovení za nadbytečné,⁴² domnívám se naopak, že je jeho zakotvení do právní úpravy přínosné. Ovšem dle mého názoru by bylo vhodnější, pokud by bylo obsaženo v právu hmotném, tedy v obecné úpravě týkající se přechodu dluhů na dědice, a nikoli v rámci práva procesního upravujícího řízení o pozůstalosti.⁴³

Zánik dluhu smrtí však nebude jediným případem, kdy dluh na dědice nebude přecházet. Vzhledem k tomu, že soukromé právo je založeno na zásadě autonomie vůle, můžeme si představit i situaci, že se strany určitého závazkového vztahu dohodnou na tom, že v případě smrti dlužníka povinnost přejde na osobu jinou.

Je nutné zmínit, že předmětem přechodu mohou být zásadně jen dluhy soukromoprávní povahy, neboť dědické právo je součástí práva soukromého. K této zásadě uvádí Tilsch následující: „*Právo majetkové je částí práva soukromého, zásadně patří tedy do pozůstalosti jen právní poměry soukromé.*“⁴⁴ Otázkou tedy je, zda i dluhy vzniklé v oblasti veřejného práva mohou přecházet na dědice. Jak již bylo zmíněno výše, veřejnoprávní dluhy zásadně na dědice nepřechází; znamená to tedy, že tato zásada neplatí bezvýhradně a některé dluhy veřejné povahy přecházet budou. Pokud se bude jednat o nedoplatky zůstavitele na veřejné zdravotní pojištění, sociální zabezpečení nebo daňové nedoplatky za období, kdy zůstavitel

⁴¹ Srov. rozsudek velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 15. listopadu 2011, sp. zn. 31 Cdo 3905/2008.

⁴² Srov. BARTOŠ, Jiří. Otazníky nad zachováním zásady nabývání dědictví úmrtím zůstavitele. *Ad Notam*, 2012, č. 6, s. 16.

⁴³ Ust. § 171 ZŘS budou výhradně aplikovat notáři při projednávání pozůstalosti, a to v rámci zjišťování aktiv a pasiv. Pro přechod dluhů na dědice však není podstatné, zda dluh byl zařazen do pasiv dědictví, neboť dluh přechází na dědice i v případě, že v době projednání pozůstalosti ještě nebyl znám. Věřitel pak takový dluh může přímo uplatnit ve sporném řízení, ve kterém soudci již nebudou aplikovat ustanovení ZŘS, nýbrž ustanovení OSŘ.

⁴⁴ TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní*. 1. vydání. Praha: Sborník věd právních a státních, 1905, s. 48.

žil, budou přecházet na dědice stejně jako soukromoprávní povinnosti. Otázkou je, zda dluhy vzniklé z těchto veřejnoprávních povinností přechází na dědice podle § 1701 NOZ nebo zda podle speciálních předpisů.⁴⁵ Domnívám se, že pokud je přechod povinnosti vyplývající z veřejného práva upraven v samostatném předpise, jako je tomu např. v případě přechodu daňové povinnosti podle daňového řádu, povinnost na dědice přejde v souladu s tímto speciálním ustanovením. Problém může nastat v případě, kdy bude pozůstalost předložena a dědic uplatní výhradu soupisu a současně navrhne konvokaci věřitelů; pak se domnívám, že správce daně bude muset stejně jako každý jiný věřitel se soukromoprávním dluhem přihlásit daňový dluh v rámci řízení o pozůstalosti.

Pokud se týká veřejnoprávních povinností, bude zde také subsidiárně platit obecná zásada, že smrtí zůstavitele zaniknou ty povinnosti, které jsou výlučně vázány na jeho osobu. Není sporu o tom, že nemůže na dědice přejít povinnost vykonat uložený trest v trestním řízení. Jak je to ale s pokutou uloženou ve správním řízení? Dle OZO přecházely na dědice peněžité tresty, pokud k nim byl zůstavitel odsouzen.⁴⁶ Za účinnosti OZ se k otázce přechodu sankcí uložených v rámci správního trestání vyjádřil Nejvyšší správní soud⁴⁷ tak, že takové sankce na dědice nepřechází, neboť mají ryze osobní charakter a jsou neodmyslitelně spojeny s osobou odsouzeného.⁴⁸ Jak je to ale s pokutou dle NOZ? NOZ neobsahuje výslovné ustanovení o přechodu pravomocně uložené pokuty, musíme si proto vystačit s obecnou úpravou pozůstalosti a přechodu dluhů. Dle § 1475, odst. 2 NOZ tvoří pozůstalost celé jmění zůstavitele kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci. Je možno podřadit pod povinnost výlučně vázanou na osobu zůstavitele také veřejnoprávní sankci? Pokud ano, pak by na dědice taková sankce přecházela v případě, kdyby byla uznána nebo uplatněna u orgánu veřejné moci. Jestliže byl tedy zůstavitel uznán orgánem veřejné moci vinným ze správního deliktu a byla mu za tento delikt uložena pokuta, pak by v souladu s § 1475, odst. 2 NOZ byla tato pokuta součástí pozůstalosti na straně pasiv. Já se ale domnívám, že pokutu uloženou ve správním řízení nelze pod § 1475, odst. 2 NOZ podřadit. NOZ je kodex práva soukromého a upravuje

⁴⁵ Srov. § 239a zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění zákonného opatření senátu č. 344/2013 Sb.

⁴⁶ Srov. komentář k § 548 OZO. ROUČEK, František. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III.* Reprint původního vydání. Olomouc: CODEX Bohemia, 1998, s. 59.

⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. prosince 2012, sp. zn. 7As 167/2012.

⁴⁸ Z citovaného rozhodnutí vyplývá, že ve správním trestání se obecně uplatňují zásady trestání soudního, kde mimo jiné platí zásada, že výkon trestu zaniká v případě smrti odsouzeného. Vzhledem k tomu, že pokuta uložená ve správním řízení má represivní charakter, je třeba i zde uplatnit tuto zásadu. Proto tedy ani po právní moci rozhodnutí o uložení pokuty za správní delikt tato finanční částka neztrácí svou povahu veřejnoprávní sankce represivního charakteru, neboť represivní charakter sankce je naplňován nikoliv již vydáním rozhodnutí či jeho právní mocí, nýbrž především jejím výkonem.

vzájemná práva a povinnosti mezi osobami vzniklé z jejich soukromého styku. Podle mého názoru nebylo cílem zákonodárce rozšířit práva a povinnosti spadající pod § 1475, odst. 2 NOZ o práva a povinnosti veřejnoprávní povahy. Pokud by zákonodárce měl v úmyslu zahrnout veřejnoprávní povinnosti do soukromoprávního vztahu mezi zůstavitelem a dědicem, musel by tak učinit výslovným zněním zákona, a to buď přímo v právní úpravě dědického práva, nebo v zákoně speciálním.⁴⁹

3.2.2 Dluhy pozůstalosti⁵⁰

Do pasiv dědictví patří také dluhy, které vznikly až po zůstavitelově smrti. U těchto dluhů nemůžeme přímo říci, že by na dědice přecházely v souladu se zásadou univerzální sukcese, neboť za zůstavitelova života ještě neexistovaly. Takovým dluhem jsou především náklady pohřbu. Také OZ kromě odpovědnosti za dluhy zůstavitele stanovil odpovědnost dědiců za přiměřené náklady spojené s pohřbem. Náklady pohřbu ovšem nebyly považovány za dluh zůstavitele, neboť vznikly až po jeho úmrtí.⁵¹ Kromě nákladů pohřbu se k takovým dluhům počítají další dluhy, které vznikly až po smrti zůstavitele. Výčet těchto dluhů nám poskytuje procesní předpis, a to konkrétně § 171 ZŘS, kde je uvedeno, že pasiva pozůstalosti tvoří jednak dluhy zůstavitele a jednak náklady pohřbu, náklady některých osob na zaopatření a další dluhy, které vznikly po smrti zůstavitele, o nichž zákon stanoví, že je hradí dědici zůstavitele nebo že se hradí z pozůstalosti, popř. že jsou pasivem pozůstalosti. Je nutné však upozornit na to, že dluh bude na dědice přecházet bez ohledu na to, zda byl či nebyl do pasiv pozůstalosti zařazen.

a) náklady pohřbu

I když § 171, odst. 2, písm. b) ZŘS výslovně hovoří pouze o nákladech pohřbu, bude dědic povinen hradit také opatření zůstavitelova hrobového místa, a to v návaznosti na § 1701 NOZ. Dědic bude tyto náklady hradit však pouze v případě, že nebudou uhrazeny přímo z pozůstalosti. V ustanovení § 114, odst. 2 NOZ je totiž stanoveno, že náklady pohřbu a opatření pohřebiště se hradí z pozůstalosti. Kdy tedy bude hradit náklady pohřbu a opatření

⁴⁹ Např. v zákoně č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

⁵⁰ Dluhy pozůstalosti jsou ty, které vznikly teprve smrtí nebo po smrti zůstavitele a postihují dědice (srov. komentář k § 531 OZO. ROUČEK, František. In ROUČEK, SEDLÁČEK: *Komentář k Československému občanskému zákoníku*..., s. 62).

⁵¹ Srov. usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 19. února 1996, sp. zn. 18Co 158/95. Toto rozhodnutí rozpoutalo mezi notáři žhavou diskusi, neboť někteří notáři dlouhá léta náklady pohřbu do pasiv dědictví běžně zařazovali a tuto zaběhlou praxi nechtěli měnit. (Srov. WAWERKA, Karel. Patří náklady pohřbu do pasiv dědictví? *Ad Notam*, 1996, č. 5, s. 107 a RYŠÁNEK, Zdeněk. Ještě jednou o nákladech pohřbu. *Ad Notam*, 1997, č. 1, s. 18.)

hrobového místa dědic a kdy budou náklady hrazeny z pozůstalosti? Domnívám se, že v praxi budou tyto náklady hrazeny z pozůstalosti zpravidla v případě, že předmětem pozůstalosti budou peněžní prostředky. Pokud však zůstavitel nezanechal prostředky, ze kterých by bylo možno pohřební náklady uhradit, např. zanechal pouze pozemky, osobní automobil či jiné movité věci, pak přejde povinnost k úhradě pohřebních nákladů na dědice, a to podle stejných pravidel jako v případě zůstavitelových dluhů.

b) náklady některých osob na zaopatření

NOZ zavedl novinku v oblasti práva na zaopatření některých osob blízkých zůstaviteli.⁵² Nejde zde však o přechod dluhů na dědice, ale o zvláštní ochranu, kterou zákon poskytuje jednak manželovi zůstavitele a jednak určitým skupinám osob, které byly odkázány výživou na zůstavitele, a to v případě, kdy tyto osoby po zůstaviteli nedědí. Takové zaopatření se hradí z pozůstalosti, ale jen v takové míře, pokud na to pozůstalost stačí.⁵³ Nároky těchto osob na zaopatření nejsou dluhem zůstavitele, neboť vznikly až po jeho smrti, ale do pasiv dědictví zařazeny budou, a to právě jako dluhy pozůstalosti. O tyto nároky se pozůstalost sníží, v konečném důsledku to sice půjde k tíži dědicům, ale nemůže zde být řeč o dluhu, který by přešel na dědice a za který by dědic odpovídal celým svým majetkem. Výše nároku na zaopatření totiž není limitována pouze výší pozůstalosti, ale také poměrem zákonného dědického podílu, který by oprávněným osobám náležel v případě, kdyby nebyly z dědictví vyloučeny.⁵⁴ V případě, že by pozůstalost nepostačovala, nárok na zaopatření vůbec nevznikne a dědic tedy není povinen tyto nároky uspokojit ze svého majetku, byť by neuplatnil výhradu soupisu.

c) další dluhy, které vznikly po smrti zůstavitele, o nichž zákon stanoví, že je hradí dědici zůstavitele nebo že se hradí z pozůstalosti, popř. že jsou pasivem pozůstalosti

Kromě pohřebních nákladů a nákladů některých osob na zaopatření se k dluhům pozůstalosti řadí ještě další dluhy, které vznikly po smrti zůstavitele, o nichž zákon stanoví, že je hradí dědici nebo že se hradí z pozůstalosti. Do této skupiny můžeme zařadit především odkazy a povinné díly.⁵⁵ Dále to budou např. náklady na pořízení soupisu,⁵⁶ náklady na správu pozůstalosti a náklady vzniklé při likvidaci pozůstalosti.

⁵² Viz § 1665 a násl. NOZ.

⁵³ Srov. ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, s. 681.

⁵⁴ Nepominutelný dědic tak nemůže z pozůstalosti obdržet více, než kolik by činil jeho povinný díl, pozůstalý manžel nemůže obdržet více, než kolik by činila polovina jeho zákonného dědického podílu a rodič nemůže dostat více, než kolik by činila třetina jeho zákonného dědického podílu.

⁵⁵ Ke způsobu vyplácení povinných dílů srov. důvodovou zprávu k § 1654 až 1657 NOZ. ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, s. 677.

3.3 Rozsah odpovědnosti

V této kapitole se budu věnovat rozsahu dědicovy povinnosti hradit zůstavitelovy dluhy. Právě v této oblasti došlo k významné změně oproti předchozí právní úpravě. Nová koncepce je totiž založena primárně na neomezené odpovědnosti dědice za dluhy zůstavitele, tedy na povinnosti dědice hradit dluhy zůstavitele v plné výši bez ohledu na výši nabytého majetku. Jedná se o výraznou změnu oproti právní úpravě v OZ, která byla založena na omezené odpovědnosti za zůstavitelovy dluhy, kdy dědic odpovídal za dluhy pouze do výše nabytého dědictví. Není tedy divu, že tato změna vyvolala u veřejnosti poměrně žhavou diskuzi, kdy na jedné straně tu byla obava potenciálních dědiců z toho, že budou muset hradit veškeré zůstavitelovy dluhy a na druhé straně naděje pro věřitele na uspokojení jejich pohledávky i v případě, že dlužník zemře.

Právní úprava v OZ znevýhodňovala věřitele, neboť ten měl omezené možnosti, jak se domoci svého práva. Naopak dědic nebyl nijak postižen, pokud by se snažil i úmyslně snížit míru své odpovědnosti k úhradě zůstavitelových dluhů.⁵⁷ Dědic sice odpovídal za dluhy zůstavitele do výše aktiv, ale pokud nepřiznal do dědictví veškerý majetek, nebyl za to nijak sankcionován.⁵⁸ Věřitel proto mohl být krácen, protože dědic v případě zatajení majetku patřícího zůstaviteli mohl úmyslně snížit míru své odpovědnosti, a i kdyby později zatajený majetek vyšel najevo, neznamenalo by to pro dědice žádnou újmu, jeho míra odpovědnosti by zůstala stále omezená jen do výše nabytého majetku. V tomto ohledu se tedy dědici vyplatilo být nepoctivý.⁵⁹ Je zřejmé, že právní úprava odpovědnosti za dluhy zůstavitele v OZ bezdůvodně zvýhodňovala dědice. NOZ proto reagoval na tuto nedostatečnou ochranu věřitelů a od 1. ledna 2014 platí, že primárně bude dědic povinen hradit dluhy zůstavitele v plné výši s tím, že tuto neomezenou povinnost může prostřednictvím výhrady soupisu limitovat opět jen do výše nabytého majetku.

⁵⁶ Srov. § 1686 NOZ.

⁵⁷ K tomu srov. PŘIDAL, Ondřej. Nepříjemnosti s úmrtím dlužníka – aneb kdo zemře, vyhraje? *Bulletin advokacie*, 2007, č. 12, s. 30.

⁵⁸ Samozřejmě se to týkalo majetku, který nebyl veden v úřední evidenci.

⁵⁹ K tomu srov. BEDNÁŘ, Václav. *Přechod pozůstalosti na dědice, soupis pozůstalosti, správa pozůstalosti...* [online]. Právní-sympozium.cz, 24. dubna 2012 [cit. 11. února 2014]. Dostupné na <http://www.pravni-sympozium.cz/files/Proměny%20dědického%20práva.%20společné%20jmění%20manželů/Bednář_Přechod%20pozůstalosti%20na%20dědice.pdf>.

3.4 Výhrada soupisu

Institut výhrady soupisu má své kořeny již v římském justiniánském právu, kde Justinián umožnil dědici tzv. dobrodiním inventáře ručení omezené.⁶⁰ Tento systém přijal také OZO, který dědici umožňoval přijmout dědictví s výhradou právního dobrodiní soupisu.⁶¹ NOZ se vrací k tomuto tradičnímu institutu, který můžeme nalézt také v právních úpravách většiny evropských států.⁶² Podstatou výhrady soupisu je zjednodušeně řečeno přiznání veškerého majetku v pozůstalosti a jeho řádné ocenění. Pokud tedy dědic bude poctivý a učiní vše pro to, aby byl veškerý majetek v pozůstalosti zjištěn a oceněn, zákon mu za to poskytne úlevu (dobrodiní) v podobě omezené odpovědnosti.

Právo vyhradit si soupis náleží každému dědici bez ohledu na dědický titul. Dokonce ani zůstavitel nemůže v pořízení pro případ smrti dědici toto právo odejmout.⁶³ Vzdají-li se tohoto práva strany dědické smlouvy, k takovému ujednání se nebude přihlížet (§ 1674, odst. 1 NOZ). O právu uplatnit výhradu soupisu musí být dědic poučen. Dědic musí být seznámen s tím, jaké právní následky jsou pro něho s nabytím dědictví spojeny. Soud tedy jednak vyrozumí každého, o němž lze mít za to, že je zůstavitelovým dědicem o jeho dědickém právu,⁶⁴ a dále usnesením poučí každého, kdo byl o dědickém právu vyrozuměn nebo kdo u soudu své dědické právo uplatnil, o tom, že si může vyhradit soupis pozůstalosti, jak může výhradu soupisu uplatnit a jaké jsou následky, když výhradu soupisu neuplatní (§ 175 ZŘS).

Usnesení s poučením o výhradě soupisu se dědici doručí nebo vyhlásí. Pouze je-li dědic nesvéprávný, neznámý, nepřítomný nebo jde-li o manžela, potomka či předka zůstavitele, musí být splněna speciální pravidla. Je-li mezi dědici osoba pod zvláštní ochranou,⁶⁵ platí, že soud nařídí soupis pozůstalosti v její prospěch z úřední povinnosti.⁶⁶ Zákon zde poskytuje ochranu zvláštní skupině osob, které z nějakého důvodu nemohou samy učinit prohlášení a využít svého práva k uplatnění výhrady soupisu. V případě, že je dědicem manžel, potomek

⁶⁰ Konstitucí z r. 531. Srov. KINCL, Jaromír; SKŘEJPEK, Michal; URFUS, Valentin. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995. s. 299.

⁶¹ Srov. § 800 a § 802 OZO. Ovšem koncepce nabývání dědictví v OZO byla odlišná vzhledem k institutu dědické přihlášky. Dědic se musel aktivně přihlásit o své dědické právo prostřednictvím dědické přihlášky, kterou podal buď bezvýjimečně, nebo s výhradou právního dobrodiní soupisu.

⁶² Např. Belgie, Francie, Polsko, Portugalsko, Rakousko. Srov. Dědictví v Evropě. Dědické právo v 27 evropských zemích [online]. Successions-europe.eu. [cit. 11. února 2014]. Dostupné na <<http://www.successions-europe.eu/cs/home>>.

⁶³ Pokud by tedy např. zůstavitel v závěti odkázal svůj majetek určité osobě, ale stanovil by podmínku, že si tato osoba nesmí vyhradit právo soupisu, k takové podmínce by se nepřihlíželo.

⁶⁴ Srov. § 164 ZŘS ve spojení s § 1485 a násl. NOZ.

⁶⁵ Osoba, která není plně svéprávná nebo která je neznámá či nepřítomná nebo právnická osoba veřejně prospěšná či zřízená ve veřejném zájmu.

⁶⁶ Srov. § 1685, odst. 2, písm. a) NOZ.

či předek zůstavitele, musí být tento předvolán a vyrozuměn o právu výhrady soupisu tím, že se mu usnesení vyhlásí, a musí se výslovně do protokolu vyjádřit, zda uplatňuje výhradu soupisu.⁶⁷

Právo na výhradu soupisu lze uplatnit ústním prohlášením před soudem⁶⁸ anebo prohlášením zaslaným soudu v písemné formě, a to do jednoho měsíce ode dne, kdy byl dědic o tomto právu vyrozuměn. Tato lhůta může být na žádost dědice prodloužena, pokud pro to existují důležité důvody.⁶⁹ K prohlášení nelze připojit žádné výhrady či podmínky. K takovým výhradám či podmínkám by se nepřihlíželo (§ 1674, odst. 2 a § 1675 NOZ). Jakmile byl dědic o právu uplatnit výhradu soupisu poučen, má v zásadě tři možnosti, jak s tímto naložit.

Za prvé může ještě před uplynutím stanovené lhůty prohlásit, že právo výhrady soupisu neuplatňuje. Toto prohlášení ovšem nemůže později vzít zpět⁷⁰ s tím, že výhradu soupisu dodatečně uplatňuje, byť by to bylo ve stanovené lhůtě jednoho měsíce. Je proto třeba, aby dědic náležitě zvážil své rozhodnutí a neunáhlil se. Může totiž nastat situace, že dědic se o dlužích zůstavitele dozví až později v průběhu řízení. Poučení o dědickém právu a o právu vyhradit si soupis pozůstalosti bude zpravidla učiněno již na počátku pozůstalostního řízení, kdy ještě zdaleka nebude přesně znám rozsah aktiv a pasiv, proto by mohlo dojít k situaci, kdy teprve v průběhu řízení vyjde najevo, že dědictví je předloženo. Pokud tedy dědic dědictví neodmítne a současně si nevyhradí právo soupisu, činí tak s rizikem, že bude hradit v plné výši i dluhy, které případně vyjdou najevo až v budoucnu. Pokud je ovšem dědic přesvědčen, že zůstavitel žádné dluhy neměl, není zde důvod pro uplatnění výhrady soupisu. Provedení soupisu by pro dědice totiž znamenalo zvýšené náklady a také prodloužení pozůstalostního řízení.

Za druhé může dědic ještě před uplynutím stanovené lhůty prohlásit, že uplatňuje právo výhrady soupisu. Zákon již neuvádí, zda je, či není možné výhradu soupisu vzít zpět. Otázkou tedy je, zda i toto prohlášení považovat za neodvolatelné. Dle OZO bylo možné podmíněné

⁶⁷ Srov. § 176 ZŘS.

⁶⁸ Prakticky bude prohlášení učiněno zásadně před soudním komisařem při jednání o pozůstalosti.

⁶⁹ Důležitým důvodem může být např. skutečnost, že dědic nebyl se zůstavitelem v takovém vztahu, aby znal jeho majetkové poměry, a z tohoto důvodu potřebuje získat konkrétnější informace o stavu aktiv a pasiv pozůstalosti. Taková situace by však měla být spíše ojedinělá, neboť ve většině případů budou dědit osoby zůstaviteli blízké, které již za života zůstavitele měly představu o rozsahu jeho jmění. A v ostatních případech, kdy pozůstalost nebude rozsáhlá, je lhůta jednoho měsíce ke zjištění potřebných informací k rozhodnutí o tom, zda uplatnit, či neuplatnit výhradu soupisu, dostačující.

⁷⁰ Je zajímavé, že dle OZO bylo možno bezvýhradnou dědickou přihláškou změnit a vyhradit si právní dobrodiní soupisu až do doby, než byla dědická přihláška soudem přijata (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. prosince 1931, RII 324/31). Do té doby, než byla dědická přihláška soudem přijata, mohl dědic nejen přihlášku změnit, ale také ji odvolat (srov. ŠTAJGR, František. In ROUČEK, SEDLÁČEK: *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému...*, s. 532).

dědické přihlášky změnit na nepodmíněné, a to i v případě, že již byly soudem přijaty. Změna původního obsahu byla vyloučena jen potud, pokud by měla za následek zhoršení právního postavení osob, vůči kterým přebírá dědic povinnosti, což by se stalo pouze u změny bezvýhradné přihlášky na přihlášku s výhradou soupisu, nikoliv naopak.⁷¹ Je nepochybné, že institut výhrady soupisu slouží k limitaci povinnosti hradit dluhy zůstavitele. Poskytuje tedy výhodu dědici, nikoliv věřiteli. Jestliže se tedy dědic dodatečně rozhodne, že této výhody nechce využít, nevidím důvod, proč mu v tom bránit. Právní postavení věřitele se tím nijak nezhorší, naopak bude mít vůči dědici výhodnější postavení. Navíc zákon v určitých situacích sám ruší účinky výhrady soupisu, proto nemůže být vyloučeno, aby účinky soupisu nemohly být zrušeny také z vůle samotného dědice. Domnívám se proto, že je možné právo výhrady soupisu vzít zpět a zrušit tím jeho účinky.⁷²

Připustíme-li ovšem, že dědic může jednou učiněné prohlášení o uplatnění práva výhrady soupisu vzít zpět a zrušit jeho účinky, musíme současně odpovědět na otázku, do jaké doby tak může dědic učinit. Obecně se nabízejí čtyři časové okamžiky. Jednak počátek vyhotovení soupisu, dále ukončení soupisu, ocenění pozůstalostního jmění a nakonec vydání rozhodnutí o pozůstalosti. Domnívám se, že právo výhrady bude možné vzít zpět zejména do doby, než bude s vyhotovením soupisu započato, neboť tímto okamžikem také začínají vznikat náklady na jeho pořízení. Do této doby by zrušení výhrady pro dědice mělo svůj význam, a to právě v souvislosti s již zmíněnými náklady. Jestliže by se již soupis prováděl, stále je možné od provádění soupisu upustit, aby další náklady nevznikaly. Také zpětvzetí poté, co byl soupis již vyhotoven, je stále možné, neboť i v této fázi budou vznikat náklady s oceněním. Poté již nevidím zpětvzetí jako reálné, neboť v tomto případě zrušení výhrady ztrácí svůj význam. Jestliže byl soupis proveden a pozůstalostní majetek oceněn, náklady musí být uhrazeny a dědic tím již nic nezíská.

Za třetí se dědic ve stanovené lhůtě vůbec nevyjádří. Tuto situaci řeší § 1676 NOZ, který stanoví, že o svéprávném, známém a přítomném dědici, který není manželem, potomkem anebo předkem zůstavitele a který se ve lhůtě k uplatnění výhrady soupisu nevyjádří, platí

⁷¹ Srov. tamtéž. Tento názor potvrdil také Nejvyšší soud, když judikoval, že podle § 805 OZO nelze sice dědickou přihlášku již odvolat, ani změnit bezpodmínečnou přihlášku na podmíněčnou, ale proti změně podmíněčné přihlášky na bezpodmínečnou není zákonné překážky (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. září 1930, RI 714/30).

⁷² Naproti tomu Bednář má za to, že jakmile dědic prohlásí, že si vyhrazuje soupis, tak nejen že nemůže prohlásit, že dědictví odmítá, ale také nemůže jednou učiněné rozhodnutí následně měnit a platí tedy, že dědictví přijímá a přijímá ho s výhradou inventáře (srov. BEDNÁŘ, Václav. *Přechod pozůstalosti na dědice, soupis pozůstalosti, správa pozůstalosti...* [online]. Právní-symposium.cz, 24. dubna 2012 [cit. 6. března 2014]. Dostupné na http://www.pravnisymposium.cz/files/Proměny%20dědického%20práva,%20společné%20jmění%20manželů/Bednář_Přechod%20pozůstalosti%20na%20dědice.pdf).

fikce, že výhradu soupisu neuplatňuje. Od ostatních dědiců, tedy od manžela, potomka a předka si soud vyžádá po jejich předvolání výslovné vyjádření. Neznamená to ovšem, že by soudní komisař musel tyto dědice k vyjádření nutit za každou cenu i proti jejich vůli. Dle § 176, odst. 2 ZŘS jestliže se dědic v protokolu nevyjádří nebo se nedostaví k jednání, aniž se řádně omluvil, platí, že výhradu soupisu neuplatňuje. O tom však musí být poučen. I v tomto případě mu ovšem musí být zachována lhůta jednoho měsíce ode dne, kdy byl poučen a až po uplynutí této lhůty by nastala fikce neuplatnění výhrady soupisu.

Na tomto místě je třeba zdůraznit, že i když si dědic vyhradí právo soupisu, nemusí to být definitivní, neboť NOZ v § 1681 stanoví, v jakých případech se účinky výhrady soupisu ruší. Právě zde se projevuje sankce pro nepoctivé dědice, která v OZ chyběla. Jestliže se dědic přímo či prostřednictvím zástupce ujme plné správy pozůstalosti, aniž je k tomu oprávněn, jestliže úmyslně zatají pozůstalostní majetek, jestliže smísí části pozůstalosti s částmi svého majetku, zpeněžuje pozůstalostní majetek či jinak s ním nakládá tak, že znemožní věřitelům domoci se řádného zjištění aktiv, nemůže se pak tento dědic dovolávat výhod, jež by jinak měl ze soupisu pozůstalosti.⁷³ Pokud tedy dědic učiní kroky, kterými by mohl poškodit práva věřitele, musí za to nést sankci v podobě plné odpovědnosti za dluhy. Právo výhrady však dědicové neztratí, rozdělí-li si pouze písemnosti, podobizny nebo záznamy a jiné věci rodinné nebo upomínkové povahy. Jedná se tedy o věci, které jsou pouze nepatrné hodnoty, ale pro dědice mají hodnotu citovou.

Ačkoliv to není v zákoně výslovně uvedeno, domnívám se, že budou účinky výhrady soupisu zrušeny i v případě, kdy dědic úmyslně uvede do pasiv pozůstalosti fiktivní dluh.⁷⁴ I takové jednání totiž směřuje k poškození věřitele a musí být sankcionováno. Přestože je možné k tomuto závěru dospět výkladem, domnívám se, že by bylo vhodné do textu ustanovení § 1681 NOZ doplnit, že právo výhrady soupisu se ruší také v případě, že dědic úmyslně uvede do soupisu neexistující dluh. Takovou úpravu obsahuje např. polský občanský zákoník (art. 1031, § 2, zd. 2). Podle tohoto ustanovení odpadá omezená odpovědnost za dluhy dědictví, jestliže dědic lstivě neuvedl do soupisu předměty náležející do dědictví, nebo uvedl do soupisu neexistující dluhy.⁷⁵

⁷³ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, s. 686.

⁷⁴ Může např. soudu předložit zfalšovanou smlouvu o půjčce se zůstavitelem.

⁷⁵ SKOWROŃSKA-BOCIAN, Elżbieta. In KORDASIEWICZ, Bogudar (ed). *System prawa prywatnego. Prawo spadkowe*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck; Instytut Nauk Prawnych PAN, 2009, s. 558.

3.5 Solidarita dědiců

Jestliže dědictví připadne pouze jedinému dědici, není pochybnost o tom, v jaké výši je tento dědic povinen hradit dluhy zůstavitele. Bude záležet pouze na skutečnosti, zda uplatní či neuplatní právo výhrady soupisu. Pokud ale bude pozůstalost rozdělena mezi více dědiců, musí se také mezi všechny dědice rozdělit povinnost k úhradě zůstavitelových dluhů. V této souvislosti pak vzniká otázka, v jakém poměru budou dědici povinni dluhy hradit.

Dle úpravy v OZ nabylo-li dědictví více dědiců, odpovídali za dluhy podle poměru toho, co z dědictví nabyli, k celému dědictví.⁷⁶ Nejednalo se o odpovědnost solidární, tedy o odpovědnost rukou společnou a nerozdílnou, ale o odpovědnost dílčí. Každý z více dědiců proto odpovídal za každý jednotlivý dluh jen v rozsahu ceny svého dědického podílu.⁷⁷ Přesněji řečeno podílu, který z dědictví nabyl. Jestliže tedy bylo dědictví potvrzeno třem dědicům rovným dílem, odpovídal každý z nich pouze za jednu třetinu každého jednotlivého dluhu. Např. věřitel s pohledávkou 120.000 Kč mohl po každém dědici požadovat zaplacení pouze 40.000 Kč. Bylo také možné, aby se dědici mezi sebou dohodli, že za dluhy dědictví budou odpovídat v poměru jiném, a to na základě dědické dohody. S touto dohodou však musel vyslovit souhlas také věřitel; jestliže dohoda o rozdílném poměru odpovědnosti byla schválena bez vědomí věřitele, neměla vůči němu žádné účinky a zavazovala pouze dědice. Věřitel se tedy mohl na dědicích domáhat uspokojení své pohledávky dle zákonné odpovědnosti.⁷⁸

Dle úpravy v NOZ je povinnost k úhradě zůstavitelových dluhů v případě více dědiců poněkud komplikovanější. Jednak se musí vzít v úvahu, zda konkrétní dědic využil svého práva výhrady soupisu nebo nevyužil. Může totiž nastat situace, že si právo soupisu vyhradil jen některý z dědiců. Účinky výhrady soupisu pak působí pouze vůči tomu dědici, který si právo vyhradil, vůči ostatním dědicům tyto účinky nenastávají. Podle § 1705 NOZ totiž provedení soupisu nemá právní účinky pro rozsah povinností k hrazení dluhů u dědice, který výhradu soupisu neuplatnil.

NOZ oproti OZ vychází ze zásady solidarity spoludědiců. V důvodné zprávě k NOZ je uvedeno, že je-li dědiců více, nelze zhoršit postavení věřitele konstrukcí, že každý z dědiců bude mít vůči věřiteli jen dílčí závazek.⁷⁹ Solidární závazanost spoludědiců je tedy další změnou, která posiluje práva věřitele, neboť tento může podle své vůle vymáhat splnění svého

⁷⁶ Srov. § 470, odst. 2 OZ.

⁷⁷ Srov. MIKEŠ, Jirí; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 25.

⁷⁸ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. února 2005, sp. zn. 32 Odo 246/2003.

⁷⁹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, s. 699.

nároku současně na všech, na některých nebo jen na jednom ze spoludědiců.⁸⁰ Solidarita spoludědiců se uplatní nejen v případě, kdy si dědici nevyhradili právo soupisu, ale i v případě, kdy si právo soupisu vyhradili.⁸¹ Každý z dědiců, který uplatnil výhradu soupisu, tak hradí dluhy zůstavitele společně a nerozdílně s ostatními dědici, věřitel však může požadovat po každém dědici, který si vyhradil soupis, plnění jen do výše odpovídající jeho dědickému podílu.⁸²

Pokud se týká postihu mezi spoludědici, odkazuje § 1708 NOZ na obecnou úpravu o společných dluhích. Jestliže by tedy některý z dědiců uhradil věřiteli více, než by odpovídalo jeho podílu, může od ostatních dědiců požadovat to, co plnil na jejich podíly (postihový regres). Dědic, od kterého věřitel žádá splnění celého dluhu, může vůči ostatním spoludědicům uplatnit také právo předběžného postihu, tedy může od nich žádat, aby věřiteli splnili, co na ně připadá, případně aby ho v tomto rozsahu dluhu jinak zbavili (preventivní regres).⁸³

Jestliže by si dědici chtěli upravit povinnost k úhradě zůstavitelových dluhů odlišně od zákona, např. by se dohodli, že určitý dluh bude povinen uhradit jen jeden z dědiců, je to samozřejmě v souladu se zásadou smluvní volnosti možné, ovšem vzhledem k tomu, že by se tato dohoda dotýkala práv třetí osoby (věřitele), musel by k takové dohodě přistoupit také věřitel. Otázkou je, jakou formu by měl souhlas věřitele mít. Zákon s účastí věřitele v pozůstalostním řízení počítá pouze v případě odloučení pozůstalosti, u soupisu pozůstalosti na jeho návrh nebo při likvidaci dědictví.⁸⁴ V jiných případech tedy věřitel účastníkem řízení není. Předchozí právní úprava dědického řízení umožňovala věřiteli účastenství v případech, kdy se vypořádávala jeho pohledávka,⁸⁵ praxe tak z tohoto ustanovení dovozovala, že pokud si v rámci dohody o vypořádání dědictví dědici dohodli odlišnou odpovědnost za dluhy, musel k této dohodě přistoupit také věřitel. ZŘS tuto koncepci nepřevzal, proto se domnívám, že v rámci dohody dědiců o rozdělení pozůstalosti nemůže být věřitel této dohody účasten. Zákon totiž stanoví, že se jedná o dohodu dědiců o rozdělení pozůstalosti, nikoliv o dohodu dědiců a věřitelů. I tak se ale domnívám, že by nic nebránilo tomu, aby soud takovou dohodu

⁸⁰ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. II., pozměněné vydání. Praha: Vesmír, 1926, s. 75.

⁸¹ Naproti tomu dle § 820 a § 821 OZO se solidarita spoludědiců uplatňovala pouze u bezvýhradné přihlášky. Jestliže se dědicové přihlásili s výhradou soupisu, byli zavázáni jen podle poměru svých dědických podílů. Ovšem jen v případě dělitelného plnění; jestliže se jednalo o plnění nedělitelné, byli spoludědicové zavázáni také solidárně. K tomu srov. ROUČEK, František. In ROUČEK, SEDLÁČEK: *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému...*, s. 566.

⁸² Srov. § 1704, věta druhá a § 1707 NOZ.

⁸³ Srov. § 1876 NOZ.

⁸⁴ Srov. § 112 a § 117 ZŘS.

⁸⁵ Srov. § 175b OSŘ ve znění účinném do 31. 12. 2013.

mezi dědici schválil, ovšem dohoda by měla účinky jen mezi dědici. V § 1699 je totiž výslovně uvedeno, že přidělí-li se dluh některému dědici, nedotýká se to práv věřitelů. Pokud by si tedy chtěli dědici zajistit, aby jejich dohoda měla účinky i vůči věřiteli, mohli by toho docílit uzavřením samostatné dohody s věřitelem mimo řízení o pozůstalosti.

4 Soupis pozůstalosti

Soupis pozůstalosti je zevrubný a úplný seznam veškerého jmění, které náleželo zůstaviteli v době jeho smrti.⁸⁶ Hlavním smyslem soupisu je určení obecné hodnoty majetku za účelem stanovení ceny, do jaké bude dědic, který si soupis vyhradil, hradit dluhy zůstavitele.

Soupis pozůstalosti nařídí soud především tehdy, uplatní-li dědic právo výhrady soupisu. Zákon ovšem stanoví ještě další případy, kdy má být soupis proveden. Soud rovněž nařídí soupis, je-li to potřebné pro výpočet povinného dílu a dále v případech, kdy je mezi dědici osoba pod zvláštní ochranou, je-li nejistota, zda je někdo dědicem nebo kdo je dědicem, žádá-li o to věřitel při odloučení pozůstalosti⁸⁷ nebo osvědčí-li věřitel zůstavitele, že tu je pro provedení soupisu jiný vážný důvod.⁸⁸

Pravidla pro postup při vyhotovení soupisu jsou upravena v ZŘS v § 177–179. Nejprve musí být splněna formální podmínka, a to vydání usnesení o nařízení soupisu pozůstalosti. Dále je třeba vyrozumět nejméně 15 dní před provedením soupisu všechny osoby, které mají právo být přítomny soupisu, o místě a době jeho provedení. Osobami, které mají právo být při provedení soupisu přítomny, jsou dle § 1684, odst. 2 NOZ vykonavatel závěti, správce dědictví, každý, kdo tvrdí a osvědčí své dědické právo nebo právo na povinný díl, nebo o kom je známo, že mu takové právo zřejmě náleží, věřitel, který si vyžádal odloučení pozůstalosti, dále pokud s tím souhlasí soud, i jiná osoba, která na tom prokáže právní zájem,⁸⁹ odkazovník může být soupisu přítomen však jen tehdy, hrozí-li, že bude povinen poměrně přispět na povinný díl. V důvodové zprávě k § 1684 je uvedeno, že soupisem pozůstalosti se nesleduje jen zajištění ochrany dědiců a jejich právní jistota, ale i ochrana práv a zájmů dalších osob. Proto jim musí být umožněno, aby byly soupisu přítomny a vznášely dotazy nebo činily připomínky.⁹⁰ Všechny shora uvedené osoby mají právo být u soupisu přítomny a vznášet dotazy a činit připomínky pouze v případě, neohrozí-li to vážně včasné provedení soupisu. V takovém případě pak není nutné tyto osoby o provedení soupisu vůbec vyrozumívat, ale na druhou stranu musí být jejich nepřítomnost u soupisu nahrazena dvěma svědky, přičemž svědky nemohou být osoby, které nejsou plně svéprávné, osoby, které nemohou číst a psát,

⁸⁶ Srov. KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské. V. díl, Právo dědické*. Praha: Všehrd, 1930, s. 83.

⁸⁷ Odloučení pozůstalosti je institut, který chrání věřitele před předluženým dědicem. (O odloučení pozůstalosti viz kapitola 7.)

⁸⁸ Srov. § 1685 NOZ.

⁸⁹ Takovou osobou by mohl být např. zcizitel dědictví, neboť tento je ze zákona zavázán věřitelům za dluhy zůstavitele společně a nerozdílně s nabyvatelem dědictví. (O zcizení dědictví viz kapitola 6.)

⁹⁰ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, s. 689.

osoby, které jinak mají právo být přítomny soupisu a osoby jim blízké, jakož i zaměstnanci notáře, který byl v řízení o pozůstalosti pověřen provedením úkonů jako soudní komisař. Jestliže se vyrozuměné osoby k soupisu nedostaví, nebrání to provedení soupisu, neboť účast při soupisu je jejich právem, nikoliv povinností. Soupis pak bude proveden bez jejich účasti.

4.1 Vyhotovení soupisu

Postup při provádění soupisu není v zákoně přesně upraven. Nikde není stanoveno, kde se má soupis provádět, kdo ho má provádět, ani jak má být soupis podrobný. Zákon pouze v § 179 ZŘS stanoví, že soupis pozůstalosti se uvede v protokolu, a dále jsou uvedeny obsahové náležitosti protokolu.⁹¹ Domnívám se proto, že bude záležet na soudním komisaři, jak bude soupis realizovat, a v počátcích bude zřejmě nutná i částečná improvizace, než se praxe v tomto směru ustálí a sjednotí.

Částečnou inspiraci bychom mohli nalézt v nesporném patentu,⁹² který v § 92 až § 114 upravoval, jak postupovat při provádění soupisu.⁹³ Musíme ovšem přihlídnout k tomu, že v době, kdy nesporný patent platil, byly zcela jiné životní podmínky, lidé měli většinou veškerý majetek doma a také hodnota majetku byla zcela jiná.⁹⁴

Soudní komisař se bude muset nejprve vypořádat s tím, kde soupis bude provádět. V důvodové zprávě k ZŘS se píše, že soupis se provádí na místě, kde se nachází pozůstalost.⁹⁵ Zpravidla to bude bydliště zůstavitele, ale může se jednat také o podnik, garáž, rekreační zařízení a zahradní chatky.

Další okruh otázek, které bude muset soudní komisař řešit, je předmět soupisu. Vzhledem k tomu, že velkou část majetku je možné zjistit a ověřit na základě výpisů z veřejných evidencí či dotazem u peněžních ústavů nebo jiných institucí, může si soudní komisař soupis částečně připravit a až na místě samém soupis doplnit jen o movité věci, které zde budou nalezeny, případně zde můžou být zjištěny informace o tom, kde se další majetek nachází. To

⁹¹ V protokolu o soupisu pozůstalosti se kromě obecných náležitostí zejména uvede, z jakého důvodu se soupis provádí, kdo byl při soupisu přítomen a jaké měl k soupisu dotazy a připomínky, popis majetku zůstavitele a kde se nachází a zda byl majetek zajištěn a jak. Věci a jiný majetek se popíše takovým způsobem, aby bylo možno zjistit jeho totožnost a aby byla vyloučena jeho záměna.

⁹² Císařský patent č. 208 z 9. srpna 1854, kterým se zavádí nový zákon o soudním řízení v nesporných právních věcech.

⁹³ K tomu srov. BÍLEK, Petr; ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925–2001*. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 256–261 a dále ŠTAJGR, František. In ROUČEK, SEDLÁČEK: *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému...*, s. 506–508.

⁹⁴ Srov. BARTOŠ, Jiří. O soupisech v dědickém a pozůstalostním řízení. *Ad Notam*, 2013, č. 3, s. 11.

⁹⁵ Srov. důvodovou zprávu k § 168 až 176 ZŘS, s. 155, dostupná na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0#prilohy>.

je právě účel soupisu, sepsat majetek, který neprochází žádnou oficiální evidencí a se kterým dědic může nakládat, aniž by bylo nutné jeho zahrnutí do usnesení o projednání pozůstalosti. Takovým majetkem, který se běžně do aktiv dědictví nezahrnoval, bude např. peněžní hotovost, obrazy, cenné sbírky, starožitnosti, šperky, elektronika, zahradní traktorky, sekačky na trávu, vybavení dílny, kola, lyže apod. Bude v zájmu dědice, aby na každý takový majetek upozornil, neboť při jeho zatajení se vystavuje sankci, že účinky výhrady soupisu ztratí.

Bude samozřejmě důležité, aby při provádění soupisu bylo postupováno s náležitou pečlivostí,⁹⁶ a ten, kdo bude soupis provádět, musí projít veškeré prostory včetně sklepa, půdy, garáže apod., neboť i tam můžou být uschovány cenné věci. Jednotlivé věci musí být v soupise označeny tak, aby byly dostatečně individualizovány a nemohlo dojít k jejich záměně. V tomto směru se domnívám, že by neměly vznikat problémy, a doporučuji, pokud to bude možné, označit každou věc raději více znaky.

Vzhledem k tomu, že pozůstalost se může nacházet na více místech, např. zůstavitel zanechal dům, ve kterém bydlel, dále dílnu, ve které provozoval svou živnost, a rekreační chatu, bude proto třeba soupis provést na všech těchto místech samostatně. Ačkoliv to v zákoně není výslovně uvedeno, bude nutné v takovém případě provést několik dílčích soupisů s tím, že u každého soupisu budou muset být dodržena pravidla uvedená v § 178 ZŘS, tedy včasné vyrozumění osob o místě a době konání soupisu. Na základě dílčích soupisů se pak už od stolu vyhotoví jeden úhrnný soupis, který bude podkladem pro určení výše aktiv a pasiv a čisté hodnoty dědictví či výše předlužení dědictví.

Zákon v § 1689 NOZ dále stanoví povinnost soudu oznámit známým věřitelům, že byl soupis pozůstalosti proveden, aby měli možnost se k soupisu vyjádřit. Ovšem zákon již nestanoví, jak má soud s případnými námitkami věřitele naložit, zda se jimi má vůbec zabývat či k nim přihlížet. Domnívám se, že soud by měl s námitkami věřitele především seznámit dědice. Jestliže by soud dospěl k závěru, že námitky jsou odůvodněné, pak by k nim měl přihlédnout, ale námitky by neměly mít vliv na samotný soupis.

4.2 Ocenění majetku

Pouhé provedení soupisu však ještě není dostačující, neboť k dosažení jeho účelu je nutné provést řádné ocenění sepsaných věcí. Postup pro ocenění je upraven v § 181 ZŘS, dle

⁹⁶ V komentáři k § 798 OZO se uvádí, že při provádění soupisu pozůstalosti je vyslanci uloženo pátrati všemi vhodnými prostředky, zejména výslechem dědiců, domácích lidí, opatřením listinných dokladů, místní přehlídkou, prozkoumáním soudních spisů (srov. ŠTAJGR, František. In ROUČEK, SEDLÁČEK: *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému...*, s. 507).

kterého se při ocenění vychází ze společného prohlášení dědiců nebo z ocenění provedeného tím, kdo spravuje pozůstalost. Jen v odůvodněných případech lze cenu zjistit znaleckým posudkem. Domnívám se, že v případě, kdy si dědic vyhradí právo soupisu, bude nutné k ocenění pozůstalosti přistupovat odpovědněji než v případě, kdy výhrada soupisu nebude uplatněna. Pokud nebudou věci náležitě oceněny, může dojít k poškození věřitele. Nejen zatajení věci, ale také nízké ohodnocení přiznané věci totiž snižuje míru dědicovy povinnosti k úhradě dluhů. Domnívám se, že nebude nutné vždy přistupovat k vypracování znaleckého posudku, a že v některých případech může postačit odborné vyjádření. Např. pokud se bude oceňovat ojetý automobil, mělo by být dostačující pouze odborné vyjádření prodejce ojetých automobilů. Znalecký posudek by však měl být vždy vypracován v případě nemovitých věcí. Vyhotovení znaleckého posudku znamená sice větší náklady na ocenění, ale to je riziko, které s sebou výhrada soupisu přináší a které musí dědic nést. Pokud se týká ostatního majetku, bude záležet na tom, jakým způsobem se bude vyvíjet praxe a zda budou soudy vyžadovat znalecké posudky i ohledně jiného majetku (automobily, cenné papíry a jiné movité věci). Domnívám se, že v počátcích bude praxe nejednotná a bude záležet na konkrétním soudním komisaři, jaký způsob ocenění zvolí.

V souvislosti s oceněním pozůstalostního jmění v rámci soupisu pozůstalosti vzniká otázka, do jaké míry je soupis závazný pro třetí osoby. Zákon řeší pouze situaci, kdy do soupisu nebyla zahrnuta určitá věc, která patřila zůstaviteli. V tomto směru dědic odpovídá za úplnost soupisu.⁹⁷ Pokud se věřiteli podaří prokázat, že neuvedení věci do soupisu bylo ze strany dědice úmyslné, ruší se tím účinky výhrady soupisu a dědic hradí dluhy zůstavitele v plné výši. Pokud by ale dědic o existenci takové věci vůbec nevěděl, pak by to znamenalo pouze zvýšení hodnoty aktiv a s tím také zvýšení povinnosti k úhradě dluhů, ovšem jen o hodnotu nově zařazené věci.

Může se také stát, že dědic uvede řádně všechnen majetek, ale majetek bude mít dle tvrzení věřitele vyšší hodnotu, než je uvedeno v soupisu. Pak vzniká otázka, zda je ocenění konečné a závazné i pro případný spor v nalézacím řízení, ve kterém bude věřitel uplatňovat svou pohledávku vůči dědici. Tedy zda soud při rozhodování o výši nároku věřitele vůči dědici bude vázán vydaným rozhodnutím o pozůstalosti, nebo zda může věřitel prokazovat, že věci v pozůstalosti mají ve skutečnosti hodnotu vyšší, než je v soupisu uvedeno. Pokud ano, bude pak otázkou, zda i v tomto případě by měl být dědic potrestán zrušením účinku výhrady soupisu.

⁹⁷ BEDNÁŘ, Václav. Dědické právo v novém občanském zákoníku. *Obchodní právo*, 2012, č. 5, s. 162.

Zákon s chybným oceněním majetku zrušení účinku výhrady soupisu nespojuje, neboť samotné ocenění a následné stanovení obecné ceny pozůstalosti je již na rozhodnutí soudního komisaře,⁹⁸ proto by vůči dědici bylo zrušení výhrady soupisu nespravedlivé. Nejvyšší soud judikoval, že „závěr činěný soudem v řízení o dědictví o obecné ceně majetku zůstavitele, výši dluhů a čisté hodnotě dědictví, popř. výši předlužení dědictví, není definitivním závěrem o rozsahu a hodnotě zůstavitelova majetku předurčujícím odpovědnost dědiců za zůstavitelovy dluhy. V nalézacím řízení, v němž zůstavitelův věřitel uplatňuje pohledávku, kterou měl vůči zůstaviteli, se proto soud vždy musí zabývat zjištěním rozsahu a hodnoty zůstavitelova majetku, a na základě takového zjištění teprve řešit otázku, v jakém rozsahu odpovídá dědic za zůstavitelovy dluhy.⁹⁹ V dalším rozhodnutí mimo jiné potvrdil, že „věřitelé nejsou vázáni výroky usnesení o dědictví o tom, jaký majetek patří do dědictví, jaká je cena tohoto majetku nebo jaké dluhy zůstavitel zanechal. Z výsledků dědického řízení vychází soud v jiném řízení při posuzování odpovědnosti dědiců za zůstavitelovy dluhy jen tehdy, nebude-li jeho účastníky tvrzeno a prokázáno něco jiného.¹⁰⁰ Obě rozhodnutí se vztahují k § 470 OZ, tedy dopadají na případ, kdy dědic odpovídal za dluhy zůstavitele omezeně do výše nabytého dědictví, stejně jako nyní dle NOZ v případě, kdy je povinnost dědice k úhradě dluhů také omezena, ale ne již ze zákona, nýbrž na základě výhrady soupisu. Situace je nyní ale odlišná v tom směru, že soupis pozůstalosti dle NOZ má jiný význam, než měl soupis aktiv a pasiv dle OZ. Také postup při provádění soupisu pozůstalosti je odlišný.¹⁰¹ Otázkou tedy je, zda můžeme závěry vyslovené v citovaných rozhodnutích Nejvyššího soudu vztáhnout i na soupis pozůstalosti. Dospěla jsem k závěru, že ano. Soupis pozůstalosti bude sice nyní prováděn důkladněji a s větší pečlivostí, ovšem ani nyní nebude věřitel účastníkem pozůstalostního řízení. I když bude věřitel se soupisem v průběhu řízení seznámen, nemůže se účinně bránit proti údajům tam uvedeným. Bylo by proto v rozporu se zásadou rovnosti, pokud by rozhodnutí vydané v řízení o pozůstalosti bylo pro věřitele závazné. Jestliže se mu tedy v nalézacím řízení podaří prokázat, že cena zděděného majetku u konkrétního dědice je ve skutečnosti vyšší, pak i v tomto případě bude zvýšena dědicova povinnost k úhradě dluhů, které na něho přešly.

⁹⁸ Jinak by se ovšem postupovalo v případě, kdy byl soupis nahrazen prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku či seznamem pozůstalostního majetku vypracovaným správcem pozůstalosti (viz následující kapitola). Jestliže by prohlášení či seznam neodpovídaly skutečnosti, pak by byl účinek výhrady soupisu zrušen.

⁹⁹ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2009, sp. zn. 21 Cdo 3183/2007.

¹⁰⁰ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. července 2010, sp. zn. 21 Cdo 220/2009.

¹⁰¹ K významu a provedení soupisu aktiv a pasiv dědictví srov. BARTOŠ, Jiří. O soupisech v dědickém a pozůstalostním řízení. *Ad Notam*, 2013, č. 3, s. 7,8.

4.3 Zjednodušené formy soupisu

V určitých případech zákon umožňuje nahradit soupis pozůstalosti seznamem pozůstalostního majetku vyhotoveným správcem pozůstalosti nebo společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku.¹⁰² Ve své podstatě se jedná rovněž o soupis pozůstalosti, ale ve zjednodušené formě. Jejich účelem je rovněž stanovení obecné ceny pozůstalostního majetku pro určení výše povinnosti dědice k hrazení zůstavitelových dluhů, ale na seznam a na prohlášení nejsou kladeny takové formální požadavky jako na soupis provedený soudem.

Nahrazení soupisu seznamem pozůstalostního majetku vyhotoveným správcem pozůstalosti přichází v úvahu, pokud byl ustanoven správce dědictví. Pokud ustanoven nebyl, může ho za tím účelem jmenovat soud. Správce pak může vyhotovit seznam pozůstalosti a odůvodňují-li to okolnosti případu, může soud rozhodnout o nahrazení soupisu tímto seznamem. Zákon dále vyžaduje, aby byl seznam potvrzen všemi dědici. Z uvedeného vyplývá, že k nahrazení soupisu seznamem správce bude nutná jednak shoda mezi dědici a také iniciativa správce pozůstalosti, který seznam musí vypracovat. Současně s tím pak na sebe přejímá odpovědnost za jeho správnost. Podle § 1689 NOZ totiž správce, který způsobil, že seznam není úplný, nahradí škodu z toho vzešlou.

Soud také může v jednoduchých případech rozhodnout o nahrazení soupisu společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku. I zde bude nutná shoda dědiců a také jejich iniciativa, neboť seznam budou muset sami vyhotovit. Bude však vhodné, aby soudní komisař dědice na možnost nahrazení soupisu prohlášením upozornil. Bude pak záležet na dědicích, zda této možnosti využijí. Nebudou-li souhlasit, není možné, aby jim soud povinnost k vyhotovení prohlášení uložil.¹⁰³

Pořízení seznamu nebo prohlášení nebude tak nákladné jako vyhotovení soupisu soudem, proto budou zřejmě alternativou pro dědice, kteří si budou chtít zajistit účinky omezené odpovědnosti, avšak vzhledem k rozsahu pozůstalostního majetku by se pořízení soupisu soudem pro ně jevilo zbytečně nákladným. Je však třeba zdůraznit, že i u těchto forem zákon pamatuje na nepoctivé dědice. Jestliže se prokáže, že prohlášení nebo seznam neodpovídají skutečnosti, a to v rozsahu nikoliv nepatrném, ruší se tím dědicům účinky výhrady soupisu,

¹⁰² Srov. § 1687 NOZ.

¹⁰³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. června 1932, sp. zn. RI 430/32.

pokud ji případně učinili, ledaže dědic prokáže, že neúplnost prohlášení nebo seznamu nezavinil, např. proto, že o majetku zůstavitele nevěděl.¹⁰⁴

4.4 Náklady soupisu

Se soupisem pozůstalosti souvisí otázka, jak se budou hradit náklady na jeho pořízení. Předpokládá se, že náklady na pořízení nebudou malé. Čím větší pozůstalost, tím budou větší také náklady na pořízení soupisu. Dle § 1686, odst. 1 NOZ se náklady na pořízení soupisu hradí z pozůstalosti a jdou poměrně k tíži dědických podílů těch dědiců, jimž je soupis k prospěchu. Hradit náklady z pozůstalosti je možné, jen pokud jsou na to v pozůstalosti prostředky, tedy zejména peněžní prostředky. Jestliže by v pozůstalosti nebylo nic, z čeho by se daly náklady v průběhu pozůstalostního řízení uhradit, pak soud uloží dědicům, kteří si soupis vyhradili, aby na úhradu nákladů poměrně přispěli. V případě, že soud nařídil soupis pro potřeby výpočtu povinného dílu, hradí se náklady také z pozůstalosti, ale náklady jdou poměrně k tíži všech dědiců a osoby, která má právo na povinný díl.¹⁰⁵ Jestliže není možné náklady hradit z pozůstalosti, pak soud uloží těmto osobám, aby na úhradu nákladů poměrně přispěly. Zákon také stanoví povinnost k úhradě nákladů osobě, která požaduje soupis, aniž pro to má vážný důvod.¹⁰⁶ Touto osobou by mohl být např. věřitel, který o soupis žádal při odloučení pozůstalosti.

¹⁰⁴ MENCLEROVÁ, Markéta. *Jak se změní dědický proces?* [online]. Nový občanský zákoník. Infocentrum, 25. července 2013 [cit. 25. února 2014]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/infocentrum/media/jak-se-zmeni-dedicky-proces/>>.

¹⁰⁵ § 1686, odst. 1 NOZ.

¹⁰⁶ § 1686, odst. 3 NOZ.

5 Zřeknutí se dědického práva a odmítnutí dědictví

Zřeknutí se dědického práva i odmítnutí dědictví jsou instituty, které případnému dědici umožní vyhnout se povinnosti k úhradě zůstavitelových dluhů. Podle OZ bylo možné pouze dědictví přijmout nebo odmítnout, přičemž prohlášení o odmítnutí či neodmítnutí dědictví bylo možné učinit až po smrti zůstavitele.

a) zřeknutí se dědického práva

Podle NOZ je možné, aby se případný dědic (ten, kdo by se v budoucnosti stal pravděpodobně dědicem¹⁰⁷) svého budoucího dědického práva vzdal, resp. zřekl již za života zůstavitele. Zřeknutí se dědického práva je dvoustranné právní jednání případného dědice a zůstavitele, které má za následek, že ten, kdo se svého dědického práva zřekl, nebude zůstavitelovým dědicem.¹⁰⁸ Nevstoupí tedy do zůstavitelových práv, ale ani do jeho povinností, které by na něho jinak smrtí zůstavitele přešly. Jestliže tedy případný dědic ví, že by se v budoucnu mohl stát dědicem předluženého zůstavitele, bude pro něho institut zřeknutí se dědictví první možností, jak se vyhnout nepříjemnostem s přechodem zůstavitelových dluhů.

Mimo zřeknutí se dědického práva je možné se zřeknout také jen práva na povinný díl. Pokud by se případný dědic zřekl pouze práva na povinný díl, nevylučuje ho to z dědické posloupnosti v případě, že by nedošlo k dědění ze závěti.¹⁰⁹ Proto pouhé zřeknutí se práva na povinný díl nezaručí případnému dědici, že se s jistotou vyhne předlužené pozůstalosti. Jestliže by nedošlo k dědění ze závěti, pak by jeho dědické právo nezaniklo. Samozřejmě by pak mohl předlužené dědictví odmítnout.

b) odmítnutí dědictví

Další možností pro dědice, který na sebe nechce převzít břímě zůstavitelových dluhů, je institut odmítnutí dědictví.¹¹⁰ Každý dědic má právo po smrti zůstavitele dědictví odmítnout. Nemůže tak učinit pouze smluvní dědic,¹¹¹ pokud odmítnutí dědictví bylo smlouvou vyloučeno. Odmítne-li dědic dědictví, hledí se na něho, jako by dědictví nikdy nenabyl. V této souvislosti bych chtěla upozornit na § 1702 NOZ, podle kterého je vyloučeno, aby dědic odmítl dědictví z pořízení pro případ smrti, aby se tak vyhnul povinnosti stanovené mu

¹⁰⁷ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. II., pozměněné vydání. Praha: Vesmír, 1926, s. 17.

¹⁰⁸ Srov. § 1484 NOZ.

¹⁰⁹ Srov. ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, s. 607–609.

¹¹⁰ Srov. § 1485 a násl. NOZ.

¹¹¹ K dědické smlouvě srov. § 1582 a násl. NOZ.

v tomto pořízení a uplatnil své právo jako dědic ze zákona. Může se stát dědicem z pořízení pro případ smrti nebo dědictví odmítnout. Např. když by v závěti byla dědici uložena povinnost k obstarání odkazu či zaplacení určitého dluhu, tak pokud by zákon závětnímu dědici umožnil zbavit se povinnosti uložené mu v závěti tím, že by mohl dědictví z titulu závěti odmítnout a následně by mohl nastoupit jako dědic ze zákona již povinností nezátížen, zcela by to odporovalo vůli zůstavitele.

6 Zcizení dědictví a vzdání se dědictví

Zcizení dědictví¹¹² a vzdání se dědictví¹¹³ patří mezi obnovené instituty, které OZ neznal. Jak zcizení dědictví, tak vzdání se dědictví mají za následek, že dědic, který by jinak vstoupil do práv a povinností zůstavitele, dědit nebude. Ovšem na rozdíl od zřeknutí se dědictví či odmítnutí dědictví, kdy se na dědice hledí, jakoby se dědicem nikdy nestal (nepřechází na něho žádná práva ani žádné povinnosti), je postavení dědice v případě zcizení dědictví či vzdání se dědictví odlišné. Jestliže se dědic svého dědického práva vzdá či ho zcizí, znamená to, že z pozůstalosti sice nenabude žádného majetku, ovšem nezbavuje se tím povinnosti k úhradě zůstavitelových dluhů. Ze zákona je totiž solidárně zavázán věřitelům společně s tím, kdo vstoupil místo něho do práv a povinností zůstavitele.

a) zcizení dědictví

Zcizení dědictví je smluvní převod¹¹⁴ dědického práva. Jedná se tedy o institut práva obligačního. Vzhledem k tomu, že do značné míry souvisí s právem dědickým, je zařazen do právní úpravy práva dědického.¹¹⁵ Zcizením dědictví vstupuje nabyvatel do práv a povinností náležejících k pozůstalosti. Nabyvatel se tak stává univerzálním nástupcem zůstavitele na místě zcizitele.¹¹⁶

Ve vztahu k věřitelům je důležitý § 1720 NOZ, dle kterého nabyvatel i zcizitel dědictví jsou věřitelům za dluhy zůstavitele zavázáni společně a nerozdílně. V této souvislosti vzniká otázka, v jakém rozsahu bude věřitelům zavázán nabyvatel a v jakém rozsahu zcizitel. Pokud jde o nabyvatele, jeho právní postavení vůči věřitelům bude odvozeno od dědice. Zde by tedy neměl vzniknout problém při určení rozsahu jeho odpovědnosti, neboť vstupuje na místo dědice, a to se všemi právy a povinnostmi. Jestliže tedy došlo ke zcizení dědictví poté, kdy dědic již učinil prohlášení o uplatnění či neuplatnění výhrady soupisu, je nabyvatel tímto prohlášením vázán. V případě, že si zcizitel vyhradil soupis, bude mít výhrada účinky také pro nabyvatele a nabyvatel bude povinen hradit dluhy omezeně jen do výše nabytého majetku.

¹¹² Srov. § 1714 a násl. NOZ.

¹¹³ Srov. § 1490 a násl. NOZ.

¹¹⁴ Může se jednat o prodej, darování či směnu. Pokud při zcizení dědictví nebyl za základ smlouvy vzat seznam práv a povinností, jedná se o odvážnou smlouvu. O odvážnou smlouvu se jedná, pokud podle ujednání stran závisí prospěch, anebo neprospěch alespoň jedné ze smluvních stran na nejisté události (srov. § 2756 NOZ).

¹¹⁵ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, s. 702.

¹¹⁶ Srov. ROUČEK, František. In ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V*. Reprint původního vydání. Olomouc: CODEX Bohemia, 1998, s. 633. Naproti tomu dle Krčmáře byl nabyvatel vždy jen singulárním sukcesorem dědicovým. Předmětem zcizení tedy nebylo dědické právo, nýbrž jmění, které dědici důsledkem jeho dědického práva připadlo. Srov. tamtéž a dále KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské. V. díl, Právo dědické*. Praha: Věšhrd, 1930, s. 97.

Pokud ovšem zcizitel prohlásil, že si právo soupisu nevyhrazuje, příp. nastala fikce nevyhrazení, nemůže již nabyvatel tyto účinky zvrátit a bude povinen k úhradě zůstavitelových dluhů v plné výši.¹¹⁷

V případě zcizitele však bude určení rozsahu jeho solidární odpovědnosti složitější a zřejmě ani nebude jednoznačné, neboť zákon tuto situaci neupravuje. Otázkou tedy je, zda odpovědnost zcizitele vůči věřitelům bude omezená nebo neomezená, příp. zda má zcizitel možnost svou odpovědnost nějakým způsobem omezit, resp. zda ji může omezit nezávisle na nabyvateli.

Abychom na tuto otázku mohli odpovědět, musíme se nejdříve zabývat tím, z jakého důvodu zákonodárce stanovil zciziteli povinnost vůči věřiteli. Nepochybně je zde účelem ochrana věřitelů. V důvodové zprávě k § 1720 NOZ je uvedeno, že toto ustanovení brání zcizení dědictví s podvodnými úmysly a cílem věřitele poškodit.¹¹⁸ Ovšem na druhou stranu, aby byly práva a povinnosti zcizitele a věřitele vyvážené, neměl by se zcizitel dostat do horšího postavení, než jaké by měl v případě, kdyby své dědické právo nezczizil. Proto se domnívám, že ochrana věřiteli je poskytována jen do té míry, aby v případě zcizení dědictví nebylo jeho postavení zhoršeno.¹¹⁹ Zcizitel by tedy měl mít stejné postavení jako dědic a měl by mít možnost svou odpovědnost omezit jen do výše nabytého dědictví, resp. do výše dědictví, které nabyl nabyvatel.

Pro určení rozsahu odpovědnosti zcizitele bude také důležité, kdy ke zcizení došlo. Jestliže ke zcizení došlo až poté, co sám zcizitel učinil prohlášení o uplatnění či neuplatnění výhrady soupisu, bude situace jednodušší, neboť tímto zcizitel již určil míru odpovědnosti nejen pro sebe, ale i pro nabyvatele. Jestliže byla uplatněna výhrada soupisu, budou nabyvatel i zcizitel zavázáni věřitelům společně a nerozdílně do výše nabytého majetku. Pokud nebyla výhrada soupisu uplatněna, budou oba solidárně zavázáni neomezeně.

Složitější situace bude v případě, kdy zcizitel ještě prohlášení neučinil. Dědictví může být zcizeno ihned po smrti zůstavitele, tedy v době, kdy zcizitel ještě nebyl poučen o dědickém právu a o možnosti uplatnit výhradu soupisu a zejména pak o právních následcích neuplatnění výhrady soupisu. Vzhledem k tomu, že zcizitel okamžikem zcizení dědictví přestává být

¹¹⁷ Údaj o tom, zda byla či nebyla učiněna výhrada soupisu, by měl být obsažen ve smlouvě. Vzhledem k tomu, že smlouva vyžaduje formu veřejné listiny, lze předpokládat, že notář upozorní strany na všechny důsledky spojené s převodem dědického práva. V případě, že by zcizitel neuvedl potřebné údaje nebo je uvedl mylně, bude odpovídat nabyvateli za způsobenou škodu (srov. § 1719 NOZ).

¹¹⁸ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, s. 703.

¹¹⁹ Srov. ROUČEK, František. In ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V*. Reprint původního vydání. Olomouc: CODEX Bohemia, 1998, s. 638.

dědicem, nemůže si právo soupisu vyhradit jako dědic. Jakým způsobem tedy zcizitel může svou odpovědnost vůči věřitelům omezit? Dle mého názoru se nabízí dva způsoby řešení.

Za první můžeme odpovědnost zcizitele odvodit od odpovědnosti nabyvatele.¹²⁰ Nabyvatel tedy učiní prohlášení o uplatnění či neuplatnění výhrady soupisu s účinky nejen pro sebe, ale také pro zcizitele. Jestliže nabyvatel uplatní právo výhrady soupisu, budou oba věřitelům solidárně zavázáni jen do výše nabytého majetku. Pokud by si tedy zcizitel chtěl vůči věřitelům zajistit omezenou odpovědnost, musel by přimět nabyvatele, aby výhradu soupisu uplatnil. Předpokládám, že by takové ujednání bylo součástí smlouvy o zcizení dědictví. Problém tohoto řešení je však ten, že dohoda mezi zcizitelem a nabyvatelem nemá účinky vůči třetím osobám, proto pokud by nabyvatel právo výhrady soupisu nakonec neuplatnil, nemohl by se ani zcizitel dodatečně omezené odpovědnosti vůči věřitelům dovolávat. Dalším problémem tohoto řešení je, že zcizitel v okamžiku, kdy ke zcizení dochází, nemusí být poučen o následcích nevyhrazení soupisu pozůstalosti, nemůže si tak uvědomit všechny důsledky spojené s rizikem, že nabyvatel případně výhradu soupisu neuplatní. Domnívám se proto, že by notář při sepisu smlouvy o zcizení dědictví¹²¹ měl minimálně zcizitele na tuto skutečnost upozornit.

Za druhé připustíme, že jak zcizitel, tak nabyvatel mohou prohlášení o uplatnění či neuplatnění výhrady učinit nezávisle na sobě. Jak již bylo uvedeno výše, zcizitel okamžikem zcizení přestává být dědicem a nemůže tedy v pozůstalostním řízení uplatňovat práva jako dědic, je proto problematické určit, z jakého titulu by zcizitel právo výhrady soupisu uplatnil. Zákon explicitně tuto možnost nepřipouští.¹²² Právo zcizitele můžeme tedy pouze analogicky odvodit od práva dědice, avšak ani tato koncepce není dle mého názoru vhodná. Jako řešení bych navrhovala upravit znění § 1685, odst. 2, písm. d) NOZ, a to tak, že soud nařídí soupis pozůstalosti také, „osvědčí-li věřitel **či jiná osoba**,¹²³ že tu je pro provedení soupisu jiný vážný důvod.“ Zcizitel zajisté vážný důvod osvědčí a soud by tak nařídil soupis pozůstalosti ve prospěch zcizitele, a to aniž by ho uplatnil nabyvatel z titulu nabytého dědického práva

¹²⁰ Stejně jako dle právní úpravy v OZO, když dle § 1282 byli zcizitel i nabyvatel věřitelům zavázáni rukou společnou a nerozdílnou, přičemž nastoupení dědictví jedním platí také pro druhého (srov. ROUČEK, František. In ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V.* Reprint původního vydání. Olomouc: CODEX Bohemia, 1998, s. 638).

¹²¹ V případě vzdání se dědictví v protokole o jednání.

¹²² Srov. § 1685 NOZ. Přímou ze zákona můžeme dovodit pouze právo zcizitele být se souhlasem soudu při soupisu přítomen a vznášet dotazy a činit připomínky (srov. § 1684 NOZ).

¹²³ Jestliže zákon umožňuje jiné osobě účast při soupisu pozůstalosti, domnívám se, že by tato jiná osoba měla mít také možnost v případě, že pro to bude mít vážný důvod, o soupis požádat.

jakožto dědic. Na druhou stranu by však zcizitel byl povinen také nést náklady spojené s provedením soupisu, neboť soupis by byl proveden v jeho prospěch.

V této souvislosti se musíme také zabývat otázkou, jaké by bylo procesní postavení zcizitele v rámci řízení o pozůstalosti. Jak již bylo uvedeno výše, zcizitel není dědicem a zákon s ním jako s účastníkem pozůstalostního řízení nepočítá. Jestliže má ale v řízení uplatňovat práva, byť omezená pouze na uplatnění či neuplatnění výhrady soupisu, musíme určit, jaké bude jeho procesní postavení. Nabízí se účastenství dle § 6 ZŘS, podle kterého je účastníkem řízení, které může být zahájeno i bez návrhu, také ten, o jehož právech a povinnostech má být v řízení jednáno. Tato definice má však na mysli účastníky řízení o věci samé.¹²⁴ Můžeme ale zcizitele považovat za „plnohodnotného“ účastníka řízení, o jehož právech a povinnostech má být rozhodnuto ve věci samé? Domnívám se, že nikoliv. Účast zcizitele by měla být omezena jen na jeho poučení o možnosti uplatnění výhrady soupisu a v případě jejího uplatnění pak na následný soupis pozůstalosti. Tím by ale účast zcizitele byla vyčerpána. Přiznáme-li zciziteli postavení účastníka řízení dle § 6 ZŘS, znamenalo by to jeho účast na celém řízení. Mohl by v konečném důsledku zasahovat do pozůstalostního řízení i v otázkách, které se ho přímo nedotýkají, a komplikovat tak dědicům řízení. Postavení zcizitele by proto bylo obdobné jako postavení tzv. dalšího účastníka řízení, kterému vznikají práva a povinnosti pouze v souvislosti s určitou skutečností, která v průběhu řízení nastane.¹²⁵

Dle mého názoru je z hlediska vyváženosti práv a povinností mezi všemi zúčastněnými stranami¹²⁶ vhodnější koncepce druhá, tedy přímá možnost zcizitele k uplatnění výhrady soupisu, která by byla procesně řešena formou účasti zcizitele jen pro určitou část pozůstalostního řízení. Domnívám se však, že za současného znění zákona se bude v praxi spíše uplatňovat řešení první. Pro druhou variantu není v zákoně výslovná opora, proto předpokládám, že se soudní komisaři vydají jednodušší cestou a nebudou se pouštět do rozšiřujícího výkladu zákona, který navíc zřejmě ani nebude jednotný. Bude proto nejspíš nutné vyčkat až na to, jaké stanovisko k této problematice zaujme Nejvyšší soud.

V souvislosti se zcizením dědictví také vzniká otázka, jakou povahu má odpovědnost zcizitele vůči věřiteli. Je zřejmé, že v tomto případě se u zcizitele nejedná o stejnou povinnost k úhradě dluhů jako u dědice, neboť zcizitel není univerzálním nástupcem zůstavitele.

¹²⁴ BUREŠ, Jaroslav; DRÁPAL, Ljubomír; MAZANEC, Michal. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 216.

¹²⁵ Obdobně jako se účastní na řízení např. znalec, svědek či tlumočník, kterým soud uložil při dokazování nějakou povinnost. Těmto osobám se přiznává postavení účastníků řízení, a to v té jeho části, v níž se jedná o jejich nárocích, neboť tu jde o jejich práva a povinnosti (srov. BUREŠ, Jaroslav; DRÁPAL, Ljubomír; MAZANEC, Michal. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 216).

¹²⁶ Mezi zcizitelem, nabyvatelem a věřitelem.

Univerzálním nástupcem je nabyvatel, na kterého v souladu se zásadou univerzální sukcese přechází společně s majetkem také dluhy. Je to tedy primárně nabyvatel, který by měl zůstavitelovy dluhy vyrovnat. Odpovědnost zcizitele vůči věřiteli se tak svou povahou spíše blíží k institutu ručení.¹²⁷ Na rozdíl od ručitelského závazku je však zcizitel věřiteli zavázán přímo, aniž by věřitel musel nejprve vyzvat ke splnění dluhu nabyvatele. Věřitel tak může požadovat splnění dluhu přímo po zciziteli. Jestliže by se tak stalo a věřitel by po zciziteli žádal splnění dluhu, může zcizitel vůči nabyvateli uplatnit právo předběžného postihu; pokud by již zcizitel dluh věřiteli uhradil, může požadovat po nabyvateli to, co plnil na jeho podíl, a to v celém rozsahu, neboť povinnost ke splnění by byla v celém rozsahu na nabyvateli.

b) vzdání se dědictví

Dědic, který dědictví neodmítl, se jej může před soudem v řízení o dědictví vzdát ve prospěch druhého dědice. Jedná se o zvláštní případ zcizení dědictví jedním dědicem ve prospěch jiného. Podmínkou ovšem je, aby i druhá strana s nabytím dědického podílu souhlasila. Jestliže druhý dědic souhlas nevysloví, ke vzdání se dědictví se nepřihlíží. Vzdání se dědictví bude učiněno do protokolu přímo před soudním komisařem v řízení o dědictví. Naproti tomu ke zcizení dědictví může dojít pouze na základě smlouvy ve formě veřejné listiny. Vzhledem k tomu, že i v případě vzdání se dědictví ve prospěch jiného dědice mohou být dotčena práva věřitelů, odkazuje zákon na obdobnou úpravu o zcizení dědictví.¹²⁸ Proto vše, co bylo výše uvedeno o zciziteli a nabyvateli, platí obdobně také pro tento speciální případ zcizení mezi dědici. Je však třeba ještě upozornit na § 1490, odst. 2 NOZ, kde je navíc stanoveno, že byl-li dědic, který se dědictví vzdal, obtížen příkazem, nařízením odkazu nebo jiným opatřením, které podle zůstavitelovy vůle může a má splnit jen osobně, nezbavuje se tím povinnosti splnit takové opatření.

¹²⁷ Srov. § 2018 a násl. NOZ.

¹²⁸ Srov. ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, s. 611.

7 Odloučení pozůstalosti

Odloučení pozůstalosti je dalším institutem, který má poskytnout ochranu věřiteli, a to ochranu před předluženým dědicem. Jak již bylo popsáno výše, jedním z projevů univerzální sukcese při dědění je splynutí pozůstalostního majetku s majetkem dědice. Může se tak stát, že pozůstalost, která sama není předlužena, splyne s majetkem dědice, který je značně zatížen dluhy. Věřitel zůstavitele tím může být znevýhodněn, neboť předlužený dědic pro věřitele představuje riziko, že jeho dluhy pohltí také pozůstalostní majetek. Účelem odloučení je zabránit splynutí pozůstalostního majetku s ostatním majetkem dědice.¹²⁹ Věřitel, který si odloučení vyžádal, se pak uspokojí přímo z odloučené pozůstalosti, na druhou stranu pak ale ztrácí právo uspokojit se z ostatního dědicova majetku, a to i v případě, že dědic neuplatnil výhradu soupisu.¹³⁰

Pozůstalost je možné odloučit pouze na návrh věřitele, který osvědčí obavu z dědicova předlužení, proto se domnívám, že tento institut využije pouze věřitel, který zná majetkové poměry nejen zůstavitele, ale i jeho dědice, což zřejmě nebude tak časté. Vzhledem k tomu, že se jedná o institut, který OZ neznal, bude pro praxi zpočátku problematické, jak se s ním vypořádá. Nabízí se inspirace OZO, který v § 812¹³¹ upravoval oddělení pozůstalosti od jmění dědice. Je zřejmé, že účel oddělení pozůstalosti dle OZO je stejný jako v případě odloučení pozůstalosti dle § 1709 NOZ. Platí zde ovšem rovněž, co bylo uvedeno výše o použití literatury a judikatury k OZO. V obecných rysech však můžou tyto zdroje sloužit jako vhodné vodítko.

Návrh věřitele na odloučení musí obsahovat tvrzení o tom, že existuje subjektivní obava z dědicova předlužení, není třeba tuto skutečnost dokazovat.¹³² Věřitelův nárok na oddělení rovněž předpokládá osvědčení pohledávky vůči zůstaviteli;¹³³ ani zde však není třeba

¹²⁹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, s. 699.

¹³⁰ Srov. § 1710 NOZ.

¹³¹ Dle § 812 OZO obává-li se věřitel dědictví, odkazovník nebo nepominutelný dědic, že by mohl být sloučením pozůstalosti s dědicovým jměním ohrožen na své pohledávce, může před odevzdáním žádati, aby bylo dědictví odděleno od dědicova jmění, soudem uschováno nebo opatrovníkem spravováno, jeho nárok na něm zaznamenán a zapraven. V takovém případě není mu však dědic již vlastním jměním zavázán, třebas by se byl přihlásil bez výhrady za dědice.

¹³² Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. dubna 1920, RI 226/20. Z tohoto rozhodnutí vyplývá, že k povolení oddělení pozůstalosti od dědicova majetku stačí motivované tvrzení navrhovatele, že by jeho nárok mohl být smísením s dědicovým jměním ohrožen, není třeba osvědčit, že navrhovatelova pohledávka je objektivně ohrožena.

¹³³ Gl. U. 5040 (viz ROUČEK, SEDLÁČEK: *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému...*, s. 548).

přesného důkazu o pohledávce ani uznání pohledávky dědici. Je však třeba osvědčit, že návrh nespočívá toliko v šikaně a ve snaze prodloužit pozůstalostní řízení.¹³⁴

Pro právní postavení věřitele, ve prospěch kterého byla pozůstalost odloučena, je důležité, že na rozdíl od ostatních věřitelů může žádat o vyhotovení soupisu pozůstalosti. A dále, což je pro jeho postavení významné, stává se pro účely odloučení a soupisu účastníkem pozůstalostního řízení.¹³⁵ Jako účastník řízení má nepochybně větší práva a může do průběhu řízení zasáhnout svými návrhy, přičemž soud se jimi musí zabývat.

Jestliže by nakonec bylo zjištěno, že dědic vůbec předlužen není a že naopak pozůstalost k úhradě věřitelovy pohledávky nepostačuje, věřitel bude uspokojen pouze do té míry, pokud na to postačí pozůstalost, resp. ten podíl z pozůstalosti, který náleží tomu dědici, proti kterému návrh věřitele směřoval. Věřitel tak musí nést riziko spojené s odloučením pozůstalosti a měl by zvážit, zda je opravdu k odloučení dán důvod. Také při odloučení pozůstalosti vzniknou náklady v souvislosti se správou pozůstalosti, případně s jejím zajištěním, proto v případě neodůvodněného návrhu by měl vzniklé náklady uhradit věřitel.

¹³⁴ Gl. U. 15.172 (viz ROUČEK, SEDLÁČEK: *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému...*, s. 548).

¹³⁵ Srov. § 112 ZŘS.

8 Předlužená pozůstalost

Jestliže pozůstalostní dluhy převyšují pozůstalostní majetek, je pozůstalost předlužena. Tato situace bohužel není výjimečným jevem. Předlužená pozůstalost představuje riziko pro dědice, který by případně takovou pozůstalost nabyt a neuplatnil právo výhrady soupisu, neboť takový dědic musí hradit veškeré dluhy zůstavitele v plné výši. Proto je na dědici, aby si v případě, kdy je zřejmé, že pozůstalost je předlužena, náležitě rozmyslel, jak se svým dědickým právem naloží. Především má možnost dědictví odmítnout, čímž se vyloučí z dědění a tíhu zůstavitelových dluhů přenechá dalším dědicům v pořadí. V pozůstalosti ale může být majetek, ke kterému má dědic citový vztah a dědit chce, proto má také možnost využít ochrany ve formě výhrady soupisu a tím si zajistí, že bude dluhy zůstavitele hradit pouze do výše majetku, který z dědictví nabyt.

Samotné uplatnění soupisu pro právní jistotu dědice však není dostačující, neboť se může stát, že věřitelů bude více a dědic si pak nemůže sám vybrat, které věřitele uspokojí a v jakém poměru je uspokojí. Zákon totiž pro případ předlužené pozůstalosti stanoví pravidla,¹³⁶ kterými se dědic při uspokojování věřitelů musí řídit. Jestliže by se dědic těmito pravidly neřídil a některého věřitele uspokojil nad rámec, který mu ze zákona náleží, nezbavuje ho to povinnosti uspokojit další věřitele v pořadí, byť by již vyčerpal cenu dědictví. Tato situace se vztahuje nejen na případy, kdy by dědic takto jednal vědomě, ale také na případy, kdy dědic o veškerých dluzích zůstavitele nevěděl a další věřitelé by se přihlásili až poté, co dědic v dobré víře uspokojil jiného věřitele. Vzhledem k tomu, že by se v tomto případě nejednalo o bezdůvodné obohacení na straně věřitele, který od dědice přijal plnění nad rámec toho, co by mu jinak náleželo, nebyl by povinen přijaté plnění vydat zpět na úhradu dluhu pro jiného věřitele. Dědic by tedy musel další věřitele uspokojit ze svého majetku, a to i nad rámec nabytého dědictví.

Aby se dědic vyhnul tomuto nepříznivému následku, který fakticky maří výhody výhrady soupisu pozůstalosti, poskytuje mu zákon možnost svolání (konvokaci) věřitelů.¹³⁷

8.1 Vyhledání dluhů zůstavitele

Institut vyhledání dluhů zůstavitele dle § 1712 a násl. NOZ byl upraven také v OZ, ovšem nyní je již právní úprava podrobnější. Vzhledem k tomu, že se jedná o institut, který se

¹³⁶ Dědic musí věřitele uspokojit podle pravidel poměrného uspokojení jako při likvidaci pozůstalosti (srov. § 273 ZŘS).

¹³⁷ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, s. 700.

využíval i za účinnosti OZ, neměly by v praxi vznikat problémy při jeho aplikaci. Návrh na svolání věřitelů může podat dědic, který si vyhradil soupis,¹³⁸ nebo ten, kdo pozůstalost spravuje, a to pouze před rozhodnutím soudu o potvrzení dědictví.

V podstatě se jedná o výzvu věřitelům, aby soudu ohlásili a doložili své pohledávky. Výzva má formu usnesení, které se vyvěsí na úřední desce soudu a v odůvodněných případech může být také zveřejněno prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků.

Soud v usnesení současně s výzvou poučí věřitele o tom, jaké následky nastanou v případě, že své pohledávky ve stanovené lhůtě nepřihlásí. Dle § 1712 NOZ věřitel, který se ve lhůtě nepřihlásí, nemá právo na uhrazení vůči dědici, je-li pozůstalost vyčerpána uhrazením ohlášených pohledávek. Tento účinek vůči věřiteli však nenastane, jestliže věřitel prokáže, že dědic věděl o pohledávce, nebo je-li pohledávka věřitele zajištěna zástavním či jiným věcným právem k věci náležející do pozůstalosti. Účelem svolání věřitelů je, aby dědic získal vědomost o dlužích zatěžujících pozůstalost a měl tak možnost se k přihlášeným pohledávkám vyjádřit.¹³⁹ Jestliže se jedná o dluhy, o kterých dědic věděl, případně, které byly zajištěny věcným právem na věcech náležejících do pozůstalosti, nejedná se o dluhy neznámé, bylo by proto nespravedlivé, aby byl známý věřitel potrestán v případě, kdyby opomněl pohledávku do dědictví přihlásit.

Hlavním důvodem pro svolání věřitelů je však snaha dědice zabránit tomu, aby od něho byla dodatečně a úspěšně požadována úhrada dluhů, o kterých nevěděl. Byla-li provedena konvokace a dodrží-li dědic při plnění dluhů pořadí a poměr, podle kterého se věřitelé uspokojují při likvidaci dědictví, nehrozí mu, že by při nabytí předluženého dědictví musel hradit dluhy přesahující cenu nabytého dědictví.¹⁴⁰

8.2 Zastavení řízení

Jak již bylo uvedeno výše, jedním z předpokladů pro přechod dluhů na dědice je existence pozůstalosti. Nezanechal-li zůstavitel žádný majetek patřící do pozůstalosti (aktiva), případně zanechal-li majetek bez hodnoty nebo jen majetek nepatrné hodnoty, bude v souladu s § 153, příp. § 154 ZŘS dědické řízení zastaveno, aniž by byl ustanoven dědic, který by za pozůstalostní dluhy odpovídal.

¹³⁸ Pokud by si dědic soupis nevyhradil, svolání věřitelů by nebylo opodstatněné, neboť takový dědic by hradil veškeré dluhy všem věřitelům neomezeně.

¹³⁹ Srov. ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, s. 701.

¹⁴⁰ Srov. MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědictví a dluhy (část I.)* [Codexis-online].

Bohužel tato situace je velmi častá, neboť dlužníků, kteří zemřou bez majetku, stále přibývá. Pro věřitele to je pak bezvýhodná situace, protože nemá ani dlužníka, ani osobu, na kterou dluh přejde. Pokud si tedy již za života dlužníka nezajistil jiný způsob záruky,¹⁴¹ ztrácí tak možnost domoci se svého práva.

Jestliže zůstavitel zanechal majetek bez hodnoty nebo majetek nepatrné hodnoty, může soud v souladu s § 154 ZŘS vydat tento nepatrný majetek osobě, která se postarala o pohřeb, pokud s vydáním majetku souhlasí. Takto nelze vydat majetek zůstavitele, o němž zákon stanoví, že k němu nabývají vlastnické právo jiné osoby. V důvodové zprávě se uvádí jako příklad takového majetku movité věci tvořící základní vybavení rodinné domácnosti, k nimž nabývá vlastnictví pozůstalý manžel (§ 1667 NOZ).¹⁴²

Na tomto místě je třeba uvést, že osoba, která vypravila pohřeb zůstavitele, a které byl majetek vydán dle § 154 ZŘS, není dědicem zůstavitele, nepřechází na ni proto ani povinnost hradit dluhy zůstavitele, a to ani do výše hodnoty vydaného majetku.¹⁴³

Ačkoliv se zdá, že institut zastavení pozůstalostního řízení nebude v praxi spojen s výraznějšími problémy, můžou se vyskytnout některé sporné otázky. První problém může nastat v souvislosti s pojmem nepatrný majetek. V zákoně totiž není uvedeno, jaký majetek lze považovat za nepatrný. Obecně za nepatrný můžeme považovat majetek, který podstatně nepřesahuje náklady vynaložené na pohřeb, přičemž se uvádí částka pohybující se kolem 10.000 až 15.000 Kč.¹⁴⁴ Domnívám se však, že tato částka může být i vyšší. Běžné náklady na pohřeb se nyní pohybují od 20.000 Kč výše. Vzhledem k tomu, že NOZ stanoví povinnost dědicům uhradit nejen náklady zůstavitelova pohřbení, ale i opatření hrobového místa, bude to předpokládat další náklady.

Vzhledem k úpravě obsažené v § 114, odst. 2 NOZ se domnívám, že by za nepatrný měl být považován majetek, který by nepřesáhl náklady na pohřeb zůstavitele, který odpovídá slušnému způsobu pohřbení a místním zvyklostem. Jestliže by náklady byly vyšší, pak by se již pozůstalost měla projednat, neboť je třeba brát v úvahu také práva dalších osob, které mohou mít na projednání pozůstalosti zájem. Těmito osobami budou zejména věřitelé, kteří budou mít zájem na uhrazení svých pohledávek.¹⁴⁵ Nicméně se domnívám, že se soudní

¹⁴¹Např. ručením či zřízením zástavního práva.

¹⁴² Srov. důvodovou zprávu k § 153 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, dostupná na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0#prilohy>>.

¹⁴³ Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. července 2010, sp. zn. 21 Cdo 220/2009.

¹⁴⁴ Srov. DRÁPAL, Ljubomír. In BÍLEK, Petr; DRÁPAL, Ljubomír; JINDŘICH, Miloslav; WAWERKA, Karel. *Notářský řád a řízení o dědictví*. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005, s. 618.

¹⁴⁵ Srov. HOLÍK, Luboš; MARCEL, Josef. Právní institut zastavení dědického řízení dle § 175h občanského soudního řádu. *Ad Notam*, 2010, č. 2, s. 9.

komisaři s touto problematikou vypořádají a zřejmě navážou na praxi, která se ohledně zastavení řízení a vydání nepatrného majetku dosud uplatňovala.

Ve vztahu k věřitelům ovšem může nastat závažnější problém, a to, že osoby blízké zůstaviteli uvedou, že zůstavitel žádný majetek nezanechal, příp. že zanechal pouze majetek nepatrné hodnoty, ačkoliv ve skutečnosti majetek existuje. Jestliže se jedná o majetek, který nepodléhá veřejné evidenci, pak soudní komisař nemá prostředky, jakými by zjistil, zda se v pozůstalosti nenachází např. starožitnosti, obrazy, hotovost či další movitý majetek, který by případné dluhy mohl pokrýt. Proto by již při předběžném šetření měl soudní komisař postupovat s náležitou pečlivostí a v případě, že budou známy dluhy pozůstalosti, měl by vždy zkoumat, na co byly tyto půjčené prostředky použity.¹⁴⁶

Jak již bylo výše uvedeno, věřitelé nejsou vázáni rozhodnutím vydaným v pozůstalostním řízení, nejsou tedy vázáni ani rozhodnutím o zastavení pozůstalostního řízení z důvodu nepatrné pozůstalosti.¹⁴⁷ Věřitel tak může v jiném řízení prokázat, že rozsah majetku, který zůstavitel zanechal, byl větší než nepatrný. Ve většině případů je však věřitel odkázán pouze na informace, které mu sdělí pozůstalostní soud. Jestliže by věřitel chtěl prokázat existenci zatajeného majetku, musel by být o poměrech zůstavitele natolik informován, aby o tom mohl soudu předložit důkazy.

8.3 Likvidace pozůstalosti

Likvidace pozůstalosti je způsob řešení předlužené pozůstalosti. Postup při provádění likvidace pozůstalosti je nyní podrobně upraven v § 195 a násl. ZŘS.¹⁴⁸ Účelem likvidace je zpeněžení veškerého majetku patřícího do pozůstalosti, přičemž výtěžek se poměrně rozdělí mezi věřitele podle jednotlivých skupin.¹⁴⁹

Likvidaci nařídí soud usnesením na návrh dědice, kterému svědčí výhrada soupisu, nebo na návrh státu, kterému má pozůstalost připadnout dle § 1634 NOZ, anebo na návrh věřitele, který prokázal svou pohledávku, jíž odpovídá dluh patřící do pasiv likvidační podstaty,

¹⁴⁶ Srov. HOLÍK, Luboš; MARCEL, Josef. Právní institut zastavení dědického řízení dle § 175h občanského soudního řádu. *Ad Notam*, 2010, č. 2, s. 13.

¹⁴⁷ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. dubna 2012, sp. zn. 20 Cdo 1464/2010. V tomto rozhodnutí Nejvyšší soud potvrdil závěry vyslovené v rozsudku ze dne 14. října 2004, sp. zn. 21 Cdo 857/2004 a uzavřel, že z pravomocného usnesení o zastavení řízení o dědictví soud v jiném řízení vychází, jen nebude-li zjištěno, že zůstavitel ve skutečnosti zanechal majetek vyšší než nepatrné hodnoty.

¹⁴⁸ Je nutné zmínit, že právní úprava likvidace dědictví obsažená v OSŘ, účinném do 31.12.2013, byla nedostatečná. Při provádění likvidace byla proto nutná notná dávka kreativity soudního komisaře a extenzivního výkladu zákona (srov. TREMLOVÁ, Renata. *Odpovědnost za dluhy zůstavitele*. Rigorózní práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta právnická, s. 56).

¹⁴⁹ Viz § 273 ZŘS.

jestliže jsou splněny podmínky uvedené v § 195, odst. 1 ZŘS. Dle § 195, odst. 2 ZŘS může soud nařídit likvidaci pozůstalosti i bez návrhu, jestliže jsou splněny předpoklady uvedené v § 195, odst. 1 ZŘS a vyžaduje-li to veřejný zájem.¹⁵⁰

V usnesení o nařízení likvidace soud vyzve věřitele zůstavitele, aby přihlásili své pohledávky ve lhůtě, která nesmí být kratší než 3 měsíce od právní moci usnesení, a současně je poučí, jaké jsou následky toho, jestliže své pohledávky řádně a včas nepřihlásí.¹⁵¹

Pohledávky, jimž odpovídá pasivum pozůstalosti, zanikají dnem skončení řízení o pozůstalosti v takovém rozsahu, v jakém nebyly uspokojeny z výtěžku zpeněžení majetku likvidační podstaty. To samé platí i tehdy, jestliže věřitel svoji pohledávku nepřihlásil.

Jestliže byly z výtěžku zpeněžení majetku uspokojeny všechny pohledávky, vydá se majetkový přebytek těm, kterým svědčilo dědické právo v době nařízení likvidace. Na ty, kterým byl vydán likvidační přebytek, nepřecházejí pasiva pozůstalosti a ani nejsou povinni jinak hradit pasiva pozůstalosti.

¹⁵⁰ Dle právní úpravy v OSŘ, účinném do 31.12.2013, mohl soud nařídit likvidaci i bez návrhu, aniž by to vyžadoval veřejný zájem.

¹⁵¹ Právní následky jsou obdobné jako u svolání věřitelů dle § 174 ZŘS. Rozdíl je v tom, že při likvidaci pozůstalosti se věřitelé uspokojí pouze z majetku náležejícího do pozůstalosti. V tomto případě tedy nedojde ke splnutí majetku zůstavitele a dědice. Věřitel, který svou pohledávku nepřihlásí, nemá nárok na uspokojení z výtěžku likvidace a jeho pohledávka po skončení řízení zaniká.

9 Postavení věřitele

Jak již bylo zmíněno výše, věřitel není účastníkem pozůstalostního řízení. Účastníkem se stane jen v několika zákonem stanovených případech. Jeho procesní práva jsou proto v pozůstalostním řízení velmi omezená. Věřitel toliko může do pozůstalostního řízení uplatnit svou pohledávku, kterou měl vůči zůstaviteli. Soud je pak povinen sdělit věřiteli výsledek pozůstalostního řízení, resp. skutečnosti, ze kterých bude patrné, kdo a v jaké výši za jeho pohledávku odpovídá. Avšak ani zařazení pohledávky do pasiv pozůstalosti nepředstavuje pro věřitele nárok na uspokojení. Rozhodnutí o pozůstalosti totiž není pro věřitele exekučním titulem. Jestliže tedy dědic, na kterého přešla povinnost k úhradě dluhů, dluh věřiteli dobrovolně neuhradí, musí věřitel své právo uplatnit žalobou u soudu.

Dokud soud nepotvrdí dědici nabytí dědictví, mohou věřitelé vymáhat plnění jen vůči tomu, kdo spravuje pozůstalost, a domáhat se uspokojení jen z majetku patřícího do pozůstalosti.¹⁵² Domnívám se, že tento postup bude v zásadě možný pouze v případě, kdy se v pozůstalosti nachází peněžní prostředky.

Na tomto místě bych chtěla upozornit na § 643 NOZ, který je velmi významný pro právní postavení věřitele. Toto ustanovení obsahuje pravidlo pro běh promlčecí lhůty, jestliže by k uplynutí promlčecí lhůty mělo dojít po smrti zůstavitele v průběhu pozůstalostního řízení. Věřiteli neuplyne promlčecí lhůta dříve než šest měsíců ode dne, kdy bylo dědici potvrzeno nabytí dědictví.¹⁵³ Nová právní úprava promlčení tak představuje pro věřitele větší míru ochrany,¹⁵⁴ neboť se nemusí obávat, že by se jeho pohledávka promlčela dříve, než bude jasné, kdo je zůstavitelovým dědicem. Tak tomu může být v případě, pokud je dědic neznámý nebo pokud probíhá spor o dědické právo.¹⁵⁵

¹⁵² § 1703 NOZ.

¹⁵³ BEDNÁŘ, Václav. Dědické právo v novém občanském zákoníku. *Obchodní právo*, 2012, č. 5, s. 169.

¹⁵⁴ Dle OZ neměla smrt dlužníka na běh promlčecí doby vliv.

¹⁵⁵ Srov. ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, s. 281.

Závěr

Dne 1. ledna 2014 nabyl účinnosti nový občanský zákoník, který přinesl řadu změn v oblasti soukromého práva. Změny v oblasti dědického práva jsou v současné době častým tématem pro zpracování. Vzhledem k tomu, že dědické právo je mi blízké, zvolila jsem i já pro svou diplomovou práci téma, které s dědickým právem souvisí. Ve své práci jsem se věnovala problematice odpovědnosti dědice za dluhy zůstavitele, neboť je to téma velmi zajímavé a není dosud téměř zpracováno.

Cílem práce bylo především podat ucelený přehled o právní úpravě přechodu dluhů na dědice a dále ověřit, zda právní úprava v NOZ posílila práva zůstavitelova věřitele. Práce je členěna do devíti kapitol. Úvodní kapitola pojednává obecně o pojmu odpovědnost, neboť tato práce pojem odpovědnost obsahuje přímo ve svém názvu. Považovala jsem za vhodné tuto kapitolu do práce zařadit proto, že NOZ přistupuje k pojmu odpovědnost odlišně od OZ. NOZ nahradil pojem odpovědnost pojmem povinnost, a to i v souvislosti s přechodem dluhů. V práci jsem se snažila tuto terminologii respektovat; pokud se ovšem v textu práce pojem odpovědnost vyskytuje, je použit spíše jako obecný termín a je zařazen tam, kde se mi jeho použití jevílo vhodné z jazykového hlediska.

Druhá kapitola pojednává o zásadě univerzální sukcese, neboť přechod dluhů na dědice právě z této zásady vychází. V rámci této kapitoly jsem se zmínila také o odkazu. Odkazovník není univerzálním právním nástupcem zůstavitele, nepřechází tedy na něho ani povinnost k úhradě zůstavitelových dluhů, není ovšem ani singulárním právním nástupcem zůstavitele. Jeho postavení je specifické, neboť smrtí zůstavitele nabývá pouze obligační nárok vůči dědici na vydání konkrétní věci či práva.

Třetí kapitola je věnována přechodu dluhů na dědice z hlediska hmotného práva. V rámci této kapitoly jsou nejprve rozebrány předpoklady pro přechod dluhů. Dále je pojednáno o dlužích, které dědice postihují – jsou to jednak dluhy zůstavitele, které na dědice přechází v souladu se zásadou univerzální sukcese, a jednak dluhy pozůstalosti, které vznikly až po smrti zůstavitele a jdou k tíži dědicům. Zásadní změna se týká rozsahu odpovědnosti. Nová koncepce je totiž založena primárně na neomezené odpovědnosti dědice za dluhy zůstavitele, tedy na povinnosti dědice hradit dluhy zůstavitele v plné výši bez ohledu na výši nabytého majetku. Pouze na základě výhrady soupisu může dědic svou odpovědnost limitovat do výše nabytého majetku. Pokud tedy dědic uplatní právo výhrady soupisu, nastupuje omezená odpovědnost stejně jako dle OZ. Na první pohled to vypadá, že fakticky ke změně rozsahu odpovědnosti nedošlo, neboť pro dědice bude samozřejmě výhodné právo soupisu pro jistotu

uplatnit a pro věřitele tedy žádná změna nenastane. Tato hypotéza je ovšem v následujících kapitolách věnovaných výhradě soupisu a samotnému soupisu pozůstalosti vyvrácena.

Soupis pozůstalosti bude spojen s náklady, které půjdou samozřejmě k tíži dědicům. Dědic proto bude nucen nad svým dědickým právem více přemýšlet a zvážit, zda je, či není nutné výhradu soupisu uplatnit, a dále, což je podstatné, bude muset do soupisu přiznat všechny majetek, který do pozůstalosti náleží. Jestliže by úmyslně nějaký majetek zatajil, účinky výhrady soupisu se ruší a dědic bude zůstavitelovy dluhy hradit v plné výši. Právě tato koncepce poskytuje ochranu věřiteli před nepoctivým dědicem, která v OZ absentovala. Dle OZ sice věřitel mohl prokázat, že obecná cena dědictví byla ve skutečnosti vyšší, ovšem pro dědice to znamenalo pouze zvýšení jeho odpovědnosti o hodnotu této nově prokázané věci. Problém ovšem spatřuji v tom, že věřitel musí nepoctivost dědice prokázat, což předpokládá znalost majetkových poměrů zůstavitele. Věřitel však až na výjimky není účastníkem pozůstalostního řízení, nemůže se proto provedení soupisu účastnit a ani aktivně do soupisu zasahovat. Zákon pouze stanoví soudu povinnost věřitele s výsledky soupisu seznámit. Nabízí se tedy otázka, proč zákonodárce neumožnil věřiteli účast alespoň pro tu část pozůstalostního řízení, v němž jde o soupis pozůstalosti. Domnívám se, že tento krok by byl již nepřiměřený ve vztahu k dědicům. Zcela by to popřelo podstatu pozůstalostního řízení, které je řízením nesporným, je ovládáno jinými zásadami než řízení sporné a je více než jasné, že by se tím pozůstalostní řízení velmi zkomplikovalo a prodloužilo, a to na úkor oprávněných zájmů dědiců.

Pokud se týká samotného soupisu pozůstalosti, domnívám se, že může v počátcích přinést drobné problémy, které budou spíše technického rázu. Zákon totiž přesně nestanoví postup při vyhotovení soupisu. Předpokládám proto, že bude zřejmě nutná i částečná improvizace soudních komisařů, než se praxe v tomto směru ustálí a sjednotí.

Velmi zajímavou otázkou se zabývá šestá kapitola. NOZ umožňuje dědicům smluvně nakládat s celým dědickým právem, a to formou zcizení dědictví či vzdání se dědictví. Tyto instituty se dotýkají také práv věřitelů, proto je v zákoně výslovně stanoveno, že nabyvatel i zcizitel jsou věřitelům za dluhy zůstavitele zavázáni společně a nerozdílně. Lze předpokládat, že zejména institut vzdání se dědictví bude v praxi hodně využíván. V souvislosti s odpovědností za dluhy pak vznikají některé sporné otázky, které zákon neřeší. Problém spatřuji v tom, že zákon vůbec neupravuje právní postavení zcizitele vůči věřiteli. Postavení zcizitele vůči věřiteli je omezeno pouze na solidární zavázanost za dluhy zůstavitele. V zákoně však není ani zmínka o tom, v jakém rozsahu je zcizitel věřiteli zavázán, tedy zda omezeně nebo neomezeně, příp. zda má zcizitel možnost svou odpovědnost

omezit, resp. zda tak může učinit nezávisle na nabyvateli. Dospěla jsem k závěru, že také zcizitel by měl mít možnost svou odpovědnost limitovat jen do výše nabytého dědictví, resp. do výše dědictví, které nabyl nabyvatel, přičemž jsem navrhla dvě varianty řešení tohoto problému. První je založena na tom, že odpovědnost zcizitele bude odvozena od nabyvatele a podmínky pro uplatnění výhrady soupisu, který by měl účinky omezené odpovědnosti i pro zcizitele, by byly součástí ujednání mezi zcizitelem a nabyvatelem. Druhá varianta, která je dle mého názoru vhodnější z hlediska právní jistoty zcizitele, je přímá možnost zcizitele k uplatnění výhrady soupisu, která by byla procesně řešena formou účasti zcizitele jen pro určitou část pozůstalostního řízení. Problémem této varianty je, že pro ni není výslovná opora v zákoně. Aby bylo možné tuto variantu v praxi aplikovat, muselo by dojít k drobné úpravě ve znění § 1685 NOZ, nebo by bylo nutné vyplnit mezeru v zákoně rozšiřujícím výkladem a analogicky od práva dědice odvodit právo zcizitele k uplatnění výhrady soupisu.

Kapitola sedmá popisuje institut odloučení pozůstalosti, který poskytuje ochranu věřiteli před předluženým dědicem. Znovuzavedení tohoto institutu do právní úpravy je také krokem, který oproti OZ posiluje práva věřitele.

V osmé kapitole je stručně pojednáno o předlužené pozůstalosti s tím, že jsou popsány možné způsoby jejího řešení. Tato kapitola je zařazena z důvodu ucelenosti práce a má pouze seznámit s právní úpravou, která je s předluženou pozůstalostí spojena. Vzhledem k tomu, že problematika předlužené pozůstalosti a zejména pak likvidace pozůstalosti je sama o sobě rozsáhlá, omezila jsem se pouze na stručný přehled.

Na závěr je nutné zdůraznit ještě jednu změnu, kterou přinesl NOZ a která výrazně přispěla ke zvýšení ochrany věřitele oproti OZ. Jedná se o právní úpravu promlčení. Za účinnosti OZ bylo postavení věřitele velmi komplikované, neboť smrt zůstavitele neměla žádný vliv na běh promlčecí doby. Pro věřitele to byl zásadní problém hlavně v případě, pokud se dědické řízení vleklo např. z důvodu předluženosti dědictví, kdy dědicové postupně dědictví odmítali. Věřitel neměl proti komu uplatnit svou pohledávku, aby zabránil promlčení, neboť zůstavitel již nebyl pasivně legitimován a dědic nebyl znám. Nyní se již věřitel nemusí obávat, že by se jeho pohledávka v průběhu pozůstalostního řízení promlčela, neboť zákon výslovně stanoví, že věřiteli neuplyne promlčecí lhůta dříve než šest měsíců ode dne, kdy bylo dědici potvrzeno nabytí dědictví.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že právní úprava přechodu dluhů na dědice v NOZ nepochybně postavení věřitele posílila a poskytuje mu vyšší míru ochrany než OZ.

Seznam použitých pramenů a literatury

Monografie a komentáře

BÍLEK, Petr; DRÁPAL, Ljubomír; JINDŘICH, Miloslav; WAWERKA, Karel. *Notářský řád a řízení o dědictví*. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005, 847 s.

BÍLEK, Petr; ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925–2001*. Praha: C. H. Beck, 2001, 507 s.

BUREŠ, Jaroslav; DRÁPAL, Ljubomír; MAZANEC, Michal. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997, 1317 s.

ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, 1119 s.

ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář. Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 1.svazek*. Praha: Linde, 2008, 1391 s.

HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. 2009 [beck-online].

KINCL, Jaromír; SKŘEJPEK, Michal; URFUS, Valentin. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995. 386 s.

KNAPPOVÁ, Marta. *Povinnost a odpovědnost v občanském právu*. Praha: Eurolex Bohemia s.r.o., 2003, 319 s.

KORDASIEWICZ, Bogudar (ed). *System prawa prywatnego. Prawo spadkowe*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck; Instytut Nauk Prawnych PAN, 2009, 953 s.

KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské. V. díl, Právo dědické*. Praha: Všehrd, 1930, 128 s.

MELZER, Filip. TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1–117*. Praha: Leges, 2013, 649 s.

MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, 432 s.

ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III*. Reprint původního vydání. Olomouc: CODEX Bohemia, 1998, 680 s.

ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V.* Reprint původního vydání. Olomouc: CODEX Bohemia, 1998, 1011 s.

SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Právní úprava dědického práva v České republice.* Bratislava: Východoeurópska agentúra pre rozvoj n.o., 2012, 277 s.

SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku.* Praha: Linde Praha, a.s., 2013, 151 s.

SVOBODA, Emil. *Dědické právo. II.,* pozměněné vydání. Praha: Vesmír, 1926, 94 s.

ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník II. § 460–880. Komentář.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 1223–2293.

TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní.* 1. vydání. Praha: Sborník věd právních a státních, 1905, 157 s.

Příspěvek ve sborníku

KRÁLÍK, Lukáš. Prvorepublikové sbírky rozhodnutí a jejich aktuální aplikační využitelnost při rekodifikaci občanského práva. In VOJÁČEK, Ladislav a kol. *Proměny soukromého práva: Sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB.* Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 103–111.

Kvalifikační práce

THÖNDEL, Alexander. *Římskoprávní definice, maximy, regulae a jejich odraz v současném právu.* Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta právnická, 2010, 423 s.

TREMLOVÁ, Renata. *Odpovědnost za dluhy zůstavitele.* Rigorózní práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta právnická, 125 s.

Odborné články

BARTOŠ, Jiří. Otazníky nad zachováním zásady nabývání dědictví úmrtím zůstavitele. *Ad Notam*, 2012, č. 6, s. 15,16.

BARTOŠ, Jiří. O soupisech v dědickém a pozůstalostním řízení. *Ad Notam*, 2013, č. 3, s. 7-11.

BEDNÁŘ, Václav. Dědické právo v novém občanském zákoníku. *Obchodní právo*, 2012, č. 5, s. 162-163.

ELIÁŠ, Karel. Přejedání dluhu na dědice z hlediska občanského práva hmotného. *Právní fórum*, 2005, č. 6., s. 230-236.

HANDLAR, Jiří. Právní odpovědnost – netradiční zamyšlení nad tradičním pojmem. *Právník*, roč. CXLIII, 2004, č. 11, s. 1041-1065.

HOLÍK, Luboš; MARCEL, Josef. Právní institut zastavení dědického řízení dle § 175h občanského soudního řádu. *Ad Notam*, 2010, č. 2, s. 8-15.

KLEIN, Šimon. Okamžik přechodu vlastnického práva k pozůstalosti v NOZ. *Ad Notam*, 2013, č. 3, s. 5,6.

KLEIN, Šimon. Odkaz a dědění konkrétně určených věcí v NOZ. *Ad Notam*, 2013, č. 2, s. 5,6.

MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědictví a dluhy (část I.)* [Codexis-online].

PŘIDAL, Ondřej. Nepříjemnosti s úmrtím dlužníka – aneb kdo zemře, vyhraje? *Bulletin advokacie*, 2007, č. 12, s. 30 [beck-online].

RYŠÁNEK, Zdeněk. Ještě jednou o nákladech pohřbu. *Ad Notam*, 1997, č. 1, s. 18 [beck-online].

WAWERKA, Karel. Patří náklady pohřbu do pasiv dědictví? *Ad Notam*, 1996, č. 5, s. 107 [beck-online].

Judikatura

Rozsudek velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 15. listopadu 2011, sp. zn. 31 Cdo 3905/2008

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. prosince 2012, sp. zn. 7As 167/2012

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 19. února 1996, sp. zn. 18Co 158/95

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. prosince 1931, RII 324/31

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. září 1930, RI 714/30

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. února 2005, sp. zn. 32 Odo 246/2003

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2009, sp. zn. 21 Cdo 3183/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. července 2010, sp. zn. 21 Cdo 220/2009

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. června 1932, sp. zn. RI 430/32

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. dubna 1920, RI 226/20

Rozhodnutí Gl. U. 5040 (viz ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III.* Reprint původního vydání. Olomouc: CODEX Bohemia, 1998, s. 548).

Rozhodnutí Gl. U. 15.172 (viz ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III.* Reprint původního vydání. Olomouc: CODEX Bohemia, 1998, s. 548).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. července 2010, sp. zn. 21 Cdo 220/2009

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. dubna 2012, sp. zn. 20 Cdo 1464/2010

Rozsudek ze dne 14. října 2004, sp. zn. 21 Cdo 857/2004

Právní předpisy

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 428/2011 Sb., účinném ke dni 1. ledna 2013

Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, ve znění účinném ke dni 31. prosince 1934

Císařský patent č. 208/1854, nesporný patent, ve znění účinném ke dni 2. listopadu 1931

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 241/2013, účinném ke dni 19. srpna 2013

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád ve znění zákonného opatření senátu č. 344/2013 Sb.

Internetové zdroje

BEDNÁŘ, Václav. *Přechod pozůstalosti na dědice, soupis pozůstalosti, správa pozůstalosti...* [online]. Právni-symposium.cz, 24. dubna 2012 [cit. 11. února 2014]. Dostupné na <http://www.pravnisympozium.cz/files/Proměny%20dědického%20práva,%20společné%20jmění%20manželů/Bednář_Přechod%20pozůstalosti%20na%20dědice.pdf>.

Dědictví v Evropě. Dědické právo v 27 evropských zemích [online]. Successions-europe.eu. [cit. 11. února 2014]. Dostupné na <<http://www.successions-europe.eu/cs/home>>.

MENCLEROVÁ, Markéta. *Jak se změní dědický proces?* [online]. Nový občanský zákoník. Infocentrum, 25. července 2013 [cit. 25. února 2014]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/infocentrum/media/jak-se-zmeni-dedicky-proces/>>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních dostupná na: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0#prilohy>>.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá problematikou odpovědnosti dědice za dluhy zůstavitele, resp. problematikou přechodu dluhů ze zůstavitele na dědice jakožto projevu univerzální sukcese při dědění. Práce vychází z právní úpravy obsažené v novém občanském zákoníku a upozorňuje na změny, které v oblasti odpovědnosti za dluhy zůstavitele nastaly pro dědice zůstavitele a pro věřitele zůstavitele. Postavení dědice se změnilo v tom směru, že dědic je primárně povinen hradit dluhy zůstavitele v plné výši a pouze na základě výhrady soupisu může svou odpovědnost omezit pouze do výše nabytého dědictví. Vzhledem k tomu, že uplatnění či neuplatnění výhrady soupisu má pro odpovědnost dědice zásadní význam, věnuje se práce této problematice podrobněji a poukazuje na problematické aspekty, které jsou s výhradou soupisu či se samotným provedením soupisu spojeny. Dále jsou v práci rozebrány některé hmotněprávní instituty související s přechodem dluhů, a to zřeknutí se dědického práva, odmítnutí dědictví, vzdání se dědictví a zcizení dědictví a dále odloučení pozůstalosti. V práci se objevují také některé procesní otázky, neboť pro dědické právo je typické prolínání hmotného a procesního práva. V závěru práce je pak stručně pojednáno o předlužené pozůstalosti a možných způsobech jejího řešení.

Abstract

This thesis deals with the issue of liability of the heir for testator's debts, i.e. the issue of transfer of debts from the testator to the heir, as a manifestation of universal succession in the inheritance process. The thesis is based on the legal provisions contained in the new Czech Civil Code and points out the changes, which have occurred for testator's heirs and for testator's creditors with regard to liability for testator's debts. The position of the heir has changed in the sense that the heir is primarily obliged to pay testator's debts in full amount; only on the basis of stipulation of the estate inventory (which lists assets and liabilities of the deceased) can the heir limit his/her liability up to the amount of the inherited assets. In view of the fact that the use or non-use of stipulation of inventory is of crucial importance for the heir, the thesis deals with this issue in more detail and shows the problematic aspects, which are connected with the stipulation of inventory as well as the process of making the inventory. Further, the thesis analyzes some institutes associated with the transfer of debts, i.e. waiving the right of inheritance, refusal of inheritance, renunciation of succession and inheritance alienation, separation of estate. The thesis also covers some procedural issues, because

blending of substantive and procedural law is typical for inheritance law. The conclusion of the thesis deals briefly with the insolvent estate and the possible ways to solve it.

Klíčová slova

Zůstavitel, dědic, věřitel zůstavitele, univerzální sukcese, dluhy pozůstalosti, pozůstalostní dluhy, předlužená pozůstalost, výhrada soupisu, soupis pozůstalosti, odloučení pozůstalosti, svolání věřitelů.

Keywords

Testator, the deceased, heir, creditor of the testator, universal succession, debts of the estate, estate debts, insolvent estate, stipulation of estate inventory, inventory of the estate, separation of estate, convening the creditors.